

KS. KRZYSZTOF MĘTLEWICZ

Szkoła Doktorska UKSW, ORCID 0000-0002-8148-0119

KOŚCIÓŁ SYNODALNY – DEMOKRATYCZNY CZY SŁUCHAJĄCY? SYNODALNOŚĆ DZISIAJ W KONTEKŚCIE WYBRANYCH POGLĄDÓW JOSEPHA RATZINGERA/ BENEDYKTA XVI

W ostatnich latach dość wyraźnie daje się zauważyć ożywioną dyskusję wokół tematu synodalności Kościoła. Jedni, odwołując się do zwołanego przez papieża Franciszka Synodu o synodalności widzą w nim olbrzymią szansę na przezwycięzenie mniej lub bardziej zaawansowanych kryzysów wewnątrz Ciała Mistycznego Chrystusa. Inni tej szansy szukają w synodach lokalnych, zwłaszcza w ramach spotkań Niemieckiej Drogi Synodalnej. W podejmowanej polemice wokół synodalności i synodów nie brakuje pytań o sens jakichkolwiek eklezyjalnych obrad, zauważając, że Kościół już dawno określił istotę swojej tożsamości i posłannictwa. Inni z kolei wysuwają postulaty, by poprzez synodalny charakter Ludu Bożego dokonać w nim istotnych reform, które przybliżą „instytucję” Kościoła do postępu cywilizacyjnego świata. Te zebrane głosy wymagają odpowiedniego namysłu i teologicznego zrozumienia istoty spraw, w czym niezrównanym ekspertem może być Joseph Ratzinger/Benedykt XVI.

Głównym celem artykułu jest odpowiedź na pytanie: jakie znaczenie według Josepha Ratzingera/ Benedykta XVI ma synodalność w życiu i misji Kościoła i jak to spojrzenie można przełożyć na aktualną dyskusję wokół tego tematu? Dla zrealizowania głównego celu badawczego zostanie najpierw podjęta historyczno-teologiczna refleksja nad już

REV. KRZYSZTOF MĘTLEWICZ

Doctoral School of the UKSW, ORCID 0000–0002–8148–0119

SYNODAL CHURCH – DEMOCRATIC OR LISTENING? SYNODALITY TODAY IN THE CONTEXT OF SELECTED VIEWS OF JOSEPH RATZINGER/BENEDICT XVI

Recent years have seen quite clearly a lively discussion around the topic of the synodality of the Church. Some, referring to the Synod on Synodality convened by Pope Francis, perceive it as a tremendous opportunity to overcome more or less advanced crises within the Mystical Body of Christ. Others look for this chance in local synods, especially in the meetings of the German Synodal Way.

In the polemics undertaken around synodality and synods, there seems to be plenty of questions about the sense of any ecclesial deliberations, noting that the Church defined the essence of its identity and mission long ago. On the other hand, some postulate that, through the synodal character of the People of God, significant reforms should be made in the Church, bringing the “institution” of the Church closer to the progress of world civilisation. Those voices that have come together require proper reflection and a theological understanding of the essence of the issues, on which Joseph Ratzinger/Benedict XVI can be an unparalleled expert.

The main aim of the paper is to answer the question: what is the significance of synodality in the life and mission of the Church according to Joseph Ratzinger/Benedict XVI and how can this insight be translated into the current discussion on this topic? In order to meet the main research objective, a historical and theological reflection on

istniejącym pojęciem synodalności. W drugim punkcie do głosu dojdzie niemiecki teolog, który na kanwie kościelnego rozumienia synodalności określi związane z nim szanse i niebezpieczeństwa. W trzecim punkcie zaprezentowane zostaną dwie formy współczesnych obrad synodalnych – Niemiecka Droga Synodalna oraz Synod o synodalności. Zestawione obok siebie pozwolą lepiej zauważyć sposoby, w jakich współcześnie pragnie się odpowiadać na znaki czasu przez postulaty kierowane do Kościoła na poziomie lokalnym i powszechnym. Wreszcie w ostatnim punkcie znajdzie się odpowiedź na pytanie: które z synodalnych praktyk bardziej odpowiadają magisterialnej wizji synodalności oraz ku której opcji skłaniałby się teologicznie Joseph Ratzinger/ Benedykt XVI.

1. ROZWÓJ I ROZUMIENIE POJĘĆ SYNODALNOŚCI I SYNODU

Patrząc na historyczno-teologiczny rozwój praktyk synodalnych w Kościele katolickim należy w pierwszej kolejności sięgnąć do źródeł Objawienia: Pisma Świętego i Tradycji. Poznając objawieniowe przekazy można postawić jasną tezę: Bóg jest pierwszym inicjującym drogę synodalności, rozumianej jako wspólna droga Stwórcy i stworzenia, Odkupiciela i odkupionych¹. Księga Rodzaju prezentuje Boga, który po opuszczeniu przez człowieka ogrodu Eden, szuka kontaktu z nim, błogosławi mu i go wspiera (por. Rdz 4,1–25). W dziejach prowadzonego przez Boga narodu wybranego opisanych w Pięcioksięgu „ujawnia się synodalne powołanie ludu Bożego. [...] W centrum zgromadzenia znajduje się Pan jako jego jedyny przewodnik i pasterz, który staje się obecny poprzez posługę Mojżesza, z którym inni są związani w sposób podrzędny i «kolegialny»: sędziowie, starsi”².

Pragnienie pozostawania Boga w dialogu i drodze z człowiekiem znalazło swoje ostateczne wypełnienie przez posłanie Syna na świat. Obiecane w Starym Testamencie nowe przymierze wypełniło się w Jezusie

¹ Por. A. Proniewski, *Synodalność Kościoła – czy na dzisiejsze czasy?*, „Społeczeństwo” 32 (2022) nr 1, s. 42-44.

² Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła* (dalej SŻMK), Watykan 2018, nr 13, s. 4.

the concept of synodality, which already exists, will first be undertaken. In the second section, a German theologian will take the floor and, based on the ecclesiastical understanding of synodality, identify its threats and opportunities.

The third section will present two forms of contemporary synodal deliberation – The German Synodal Way and the Synod on Synodality. Juxtaposed side by side, they will provide a better glimpse of the ways in which contemporary synodality seeks to respond to the signs of the times through demands addressed to the Church at the local and universal level. Finally, the final section will answer the question: which synodal practices are more in line with the magisterial vision of synodality and which option Joseph Ratzinger/Benedict XVI would theologically incline towards.

1. DEVELOPMENT AND UNDERSTANDING OF THE CONCEPTS OF SYNODALITY AND SYNOD

When looking at the historical and theological development of synodal practices in the Catholic Church, one must first turn to the sources of Revelation: Scripture and Tradition. By familiarising oneself with the revelatory messages, one can make a clear thesis: God is the first initiator of the path of synodality, understood as the common path of Creator and creature, Redeemer and the redeemed¹. Genesis presents a God who, after man leaves the garden of Eden, seeks contact with, blesses and supports him (cf. Gen 4:1–25). In the history of God's guided chosen people described in the Pentateuch, "in which the People of God's synodal vocation is disclosed. (...) At the centre of the assembly, as its only guide and shepherd, is the Lord, who becomes present through the ministry of Moses, with whom others are associated in a subordinate and 'collegial' way: the Judges, the Elders (...)"²

¹ Cf. A. Proniewski, *Synodalność Kościoła – czy na dzisiejsze czasy?*, „Społeczeństwo” 32 (2022) No. 1, pp. 42-44.

² International Theological Commission, *Synodality in the Life and Mission of the Church* (hereinafter SLMC), Vatican 2018, No. 13, p. 4.

Chryście, który sam nazywał siebie „drogą, prawdą i życiem” (J 14,6). Przez krzyż i zmartwychwstanie On sam wskazuje kierunek drogi, która nie kończy się na ziemskim posłannictwie, lecz realizuje się w pełni dopiero w wiecznej chwale. Stąd wielokrotnie odwiedza uczniów po zmartwychwstaniu, jak uczniów idących do Emaus, by w drodze wyjaśnić im istotę odkupienia (por. Łk 24,13–15).

Jezus Chrystus zapragnął, aby rozpoczęta przez Ojca i dopełniona w Nim droga ludu Bożego była kontynuowana. Początki Kościoła domagały się praktycznego przełożenia orędzia Chrystusa na codzienne posługiwanie we wspólnocie ludu i poza nią. Intuicyjnie jednak cały lud wyrażał swój *sensus fidei*, mając świadomość, że wszyscy, niezależnie od pełnionych w Kościele zadań, mają zadanie prowadzić siebie wzajemnie do Boga, by Ten z kolei mógł przeprowadzić do wiecznego zbawienia.

Przekazy pierwszych wieków nie pozostawiają złudzeń, że Kościół doskonale zrozumiał przesłanie synodalne dane mu przez Chrystusa³. Świadczy o tym między innymi przeprowadzony Sobór Jerozolimski (Dz 15), na którym rozpatrywany jest konkretny problem, który zostaje przedłożony stolicy ówczesnego katolicyzmu, a więc biskupom w Jerozolimie. Po przemówieniach Piotra i Jakuba, ten drugi, jako biskup miejsca, podejmuje decyzję, ogłoszoną w formie eklezjalnej: „postanowiliśmy bowiem, Duch Święty i my” (Dz 15,28). Odpowiedź na problem nie wychodzi od jednego człowieka, lecz od Kościoła, który po ożywionej dyskusji zawezwał asystencji Ducha. W ten sposób lud Boży ma pewność, że Jego prowadzenie jest zależne przede wszystkim od Bożego przewodnictwa.

Na szczególną uwagę zasługuje teologiczna refleksja nad istotą synodalności, wyrażona przez Cypriana z Kartaginy. To właśnie on, już w III wieku zaprezentował istotną zasadę praktyki synodalnej: *nihil sine episcopo* (nic bez biskupa) *nihil sine concilio vestro* (nic bez prezbiterów i diakonów) *et nihil sine consensu plebis* (nic bez zgody ludu). Mądrość tej zasady polega na respektowaniu wszystkich trzech głównych

³ Por. J. Pałucki. *Communio – twórczy charakter synodów w Kościele pierwszych wieków*, w: *Synod Pięćdziesiątnicą Kościoła*, red. A. Jarosiewicz, Wrocław 2009, s. 35.

God's desire to remain in dialogue and journey with man found its ultimate fulfilment through the sending of the Son into the world. The new covenant promised in the Old Testament was fulfilled in Jesus Christ, who called himself "the way, the truth and life" (Jn 14:6). Through the cross and resurrection, He Himself points the way, which does not end with the earthly mission, but is only fully realised in eternal glory. Hence, He repeatedly visits the disciples after the Resurrection, like the disciples going to Emmaus, to explain to them the essence of redemption on the way (cf. Lk 24:13-15).

Jesus Christ wanted the journey of the people of God, which was begun by the Father and completed in Him, to continue. The beginnings of the Church demanded a practical translation of Christ's message into daily ministry in the community of the people and beyond. Intuitively, however, the entire People expressed their *sensus fidei*, aware that all, regardless of their tasks in the Church, had the task of leading one another to God, so that He in turn could lead them to eternal salvation.

The accounts of the first centuries leave no illusion that the Church understood perfectly the synodal message given to her by Christ.³ This is evidenced, among other things, by the Council of Jerusalem (Acts 15), which was held to consider a specific problem which is submitted to the capital of Catholicism at the time, that is, to the bishops in Jerusalem. After Peter and James have spoken, the latter, as bishop of the place, makes a decision and proclaims in an ecclesial form: "For it seemed good to the Holy Spirit and to us." The answer to the problem does not come from one man, but from the Church, which, after a lively discussion, calls upon the Spirit's assistance. In this way, the people of God are assured that their guidance is primarily dependent on God's guidance.

Of particular note is the theological reflection on the essence of synodality expressed by Cyprian of Carthage. It was he who, as early as the third century, presented the essential principle of synodal

³ Cf. J. Pałucki. *Communio – twórczy charakter synodów w Kościele pierwszych wieków*, in: *Synod Pięćdziesiątnicą Kościoła*, ed. A. Jarosiewicz, Wrocław 2009, p. 35.

członów Kościoła: prezbiterzy i diakoni nie mogą czynić nic bez jedności z biskupem, lud wierny nie może czynić nic bez zgody starszych i biskupa, zaś sam biskup wszelkie decyzje weryfikuje nie tylko z głosem Ducha Świętego, ale także z *sensus fidei* swoich wiernych. Gwarantem właściwego respektowania wspólnych synodalnych ustaleń wewnątrz wspólnoty lokalnej jest dla Cypriana fakt, że biskup danej gminy trwa w jedności z wszystkimi biskupami świata⁴.

Ważnym momentem w historii rozwoju praktyki synodalnej jest powstanie w V wieku *Synodu Rzymskiego*, który staje się instytucją doradczą papieża. Biorą w nim udział biskupi prowincji rzymskiej, prezbiterzy, diakoni, a także biskupi wizytujący w tym czasie Stolicę Apostolską. Z czasem owa rada stanie się wzorem dla zwoływanych w średniowieczu synodów. Te zaś, niestety, staną się przez pewien czas nie tyle zgromadzeniem biskupów, prezbiterów czy opatów, ale również władz świeckich, książąt, władców. Dojdzie nawet do sytuacji, gdy synody kościelne będą bardziej świeckie i narodowe, niż teologiczne i eklezjalne⁵.

W XVI wieku, najważniejszy wówczas sobór w Trydencie postawił zdecydowany nacisk na jednośc biskupów ze Stolicą Apostolską. W odpowiedzi na protestancką reformację, ojcowie soborowi przygotowali teksty, stanowiące przejrzysty wyraz *Ecclesia docens*. Postulowanie na soborze zwoływania synodów prowincjonalnych i diecezjalnych dotyczyć będzie zatem bardziej kwestii wprowadzania w życie prawd soborowych, niżli angażowania ludy w życie Kościoła. Wierni, w czasach zamętu i wątpliwości teologicznych, mają przyjąć postawę *Ecclesia discens*⁶.

Największy wkład we właściwe rozumienie synodalności przyniósł II Sobór w Watykanie (1962–1965), który poza nawiązywaniem do

⁴ Por. Cyprian, *De catholicae ecclesiae unitate*, 5, w: *Patres apostolici*, t. 1, red. F.X. Funk, tłum. b.d., Tübingen 1901, s. 212.

⁵ Por. A. Proniewski, *Synodalność Kościoła...*, s. 48.

⁶ Por. SŻMK 35; Por. A. Proniewski, *Teologia laikatu i synodalność jako droga realizacji powszechnego powołania do świętości*, „Teologia w Polsce” 16 (2022) nr 2, s. 145.

practice: *nihil sine episcopo* (nothing without the bishop) *nihil sine concilio vestro* (nothing without presbyters and deacons) *et nihil sine consensu plebis* (nothing without the consent of the people). The wisdom of this principle lies in respecting all three main members of the Church: the presbyters and deacons can do nothing without unity with the bishop, the people of the faithful can do nothing without the consent of the elders and the bishop, and the bishop himself reviews all decisions not only with the voice of the Holy Spirit but also with the *sensus fidei* of his faithful. What guarantees the proper respect of the common synodal arrangements within the local community, according to Cyprian, is the fact that the bishop of a given community remains in communion with all the bishops of the world.⁴

An important moment in the history of the development of synodal practice is the creation of the *Synod of Rome* in the 5th century, which becomes an advisory institution to the Pope. It is attended by the bishops of the Roman province, presbyters, deacons, as well as bishops visiting the Holy See at the time. In time, the Council would become the model for the synods convened in the Middle Ages. Unfortunately, these would for some time become not so much an assembly of bishops, presbyters or abbots, but also of secular authorities, princes and rulers. Things would even come to a point where church synods would be more secular and national than theological and ecclesial.⁵

In the 16th century, the then most important Council of Trent placed a strong emphasis on the unity of the bishops with the Holy See. In response to the Protestant Reformation, the Council Fathers prepared texts that were a clear expression of *Ecclesia docens*. The Council's call for provincial and diocesan synods would therefore be more concerned with implementing the Council's truths than with involving the people in

⁴ Cf. Cyprian, *De catholicae ecclesiae unitate*, 5, in: *Patres apostolici*, vol. 1, ed. F.X. Funk, transl. b.d., Tübingen 1901, p. 212.

⁵ Cf. A. Proniewski, *Synodalność Kościoła...*, p. 48.

poprzednich soborów powszechnych, podjął tematy, których nie podjęli koncyliarni poprzednicy. W *Lumen gentium* widać niezwykle wyrażenie, iż Kościół, odkrywając coraz dojrzałej swoją naturę, nie chce i nie może utracić swego urzędowego i charyzmatycznego porządku oraz nieustannie przez wieki zachowuje swoją strukturę hierarchiczną⁷. Nie ma jednak znaku równości między Kościołem a jego pasterzami; Kościół to pasterze, prezbiterzy, diakoni, osoby konsekrowane, świeccy⁸. Sobór zauważył, iż „cały Kościół jest podmiotem i że każdy w Kościele jest podmiotem. Wierni są *σύνοδοι*, towarzyszami w podróży. Są wezwani do bycia aktywnymi podmiotami na mocy uczestnictwa w jednym kapłaństwie Chrystusa, przeznaczeni do otrzymania różnych charyzmatów udzielanych przez Ducha Świętego z myślą o wspólnym dobru”⁹.

Nie można zatem postawić znaku równości między synodalnością a kolegialnością. Dokładnego rozróżnienia w tej materii dokonuje polski teolog – ks. Andrzej Proniewski, pokazując, że o ile synodalność jest „sposobem życia i działania opartym na wspólnej godności i misji wszystkich ochrzczonych, ich czynnym zaangażowaniu w ewangelizację”¹⁰, to kolegialność jest sposobem sprawowania władzy w Kościele przez biskupów, będących w jedności z papieżem, przewodniczących swojemu prezbiterium i laikatowi¹¹. Choć synodalność i kolegialność etymologicznie mówią o pewnym wspólnym, zorganizowanym działaniu, to należy wyraźnie rozróżniać to, co przynależy władzy w Kościele, od tego, co jest działaniem na rzecz wzajemnego umacniania i ewangelizacji. Właściwie rozumiana synodalność nie jest zatem decentralizacją kościelnej władzy, czy przeniesieniem świeckiej demokracji na łono Kościoła. Zagubienie tego istotnego rozróżnienia mogłoby skutkować

⁷ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nry 18-29, w: Tenże, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 120-134.

⁸ Por. tamże, nry 13-14.

⁹ SMŻK 55.

¹⁰ A. Proniewski, *Czym jest synodalność? Rozwój świadomości synodalności na przestrzeni historii Kościoła*, „Sympozjum” 42 (2022) nr 1, s. 7.

¹¹ Por. S. Napiórkowski, *Kolegialność*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, red. B. Migut, Lublin 2009, s. 322.

the life of the Church. The faithful, in times of confusion and theological doubt, are to adopt the attitude of *Ecclesia discerns*.⁶

The greatest contribution to a proper understanding of synodality came from the Second Vatican Council at the Vatican (1962-1965), which, while referring to previous universal councils, addressed issues that had not been addressed by the conciliar predecessors. In *Lumen Gentium*, it is extremely clear that the Church, while discovering her nature more and more maturely, does not want to and cannot lose her official and charismatic order and continually preserves her hierarchical structure over the centuries.⁷ However, there is no sign of equality between the Church and its shepherds; the Church are shepherds, priests, deacons, consecrated persons, lay people⁸. The Council noted that “the whole Church is a subject and that everyone in the Church is a subject. The faithful are σύνοδοι, companions on the journey. They are called to play an active role inasmuch as they share in the one priesthood of Christ, and are meant to receive the various charisms given by the Holy Spirit in view of the common good.”⁹

It is therefore not possible to equate synodality with collegiality. A precise distinction in this matter is made by the Polish theologian Fr Andrzej Proniewski, who shows that while synodality is “a way of life and action based on the common dignity and mission of all the baptised, their active involvement in evangelisation,”¹⁰ collegiality is a way of exercising power in the Church by bishops who are in union with the Pope, presidents of their presbyteries and laity.¹¹ Although

⁶ Cf. SLMC 35; Cf. A. Proniewski, *Teologia laikatu i synodalna jako cesta realizaciji powszechnego powołania do świętości*, „Teologia w Polsce” 16 (2022) No. 2, p. 145.

⁷ Cf. Vatican II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nry 18-29, in: Idem, *Konstytucje. legislation Deklaracje*, Poznań 2002, pp. 120-134.

⁸ Cf. *ibid.*, Nos. 13-14.

⁹ SLMC 55.

¹⁰ A. Proniewski, *Czym jest synodalność? Rozwój świadomości synodalności na przestrzeni historii Kościoła*, „Sympozjum” 42 (2022) No. 1, p. 7.

¹¹ Cf. S. Napiórkowski, *Kolegialność*, in: *Encyklopedia Katolicka*, vol. 9, ed. B. Migut, Lublin 2009, p. 322.

poważnym błędem, a nawet kolejną schizmą¹². Podobnie stanie się, jeśli nastąpi zrównanie pojęć synodu i synodalności: synodalność to bowiem istotna cecha Kościoła, który jest ciągle w drodze, natomiast synod ma być praktycznym sposobem i narzędziem wyrażania synodalności przez obrady, służące dobru całego ludu Bożego. Stąd może hipotetycznie zaistnieć sytuacja, że pojawi się taka praktyka synodalna, która odejdzie od magisterialnego rozumienia synodalności. Właśnie wokół tego tematu nierzadko toczą się dzisiejsze dyskusje teologiczne.

2. SZANSE I ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z PRAKTYK SYNODALNYCH W MYŚLI JOSEPHA RATZINGERA/ BENEDYKTA XVI

Temat synodalności stanowi niezwykle interesującą część refleksji niemieckiego teologa. W refleksji nad jej istotą Joseph Ratzinger postanawia sięgnąć najpierw do pierwszych wieków, czyli do źródeł katolickiej praktyki synodalnej. Mówiąc o oryginalności Soboru Jerozolimskiego (Dz 15) oraz innych obrad biskupich z pierwszych wieków w stosunku do nowoczesnych form synodalnych i, stwierdza: „specyfika zgromadzeń starożytnych polegała zasadniczo na [...] otwartości na publiczność, która oczywiście zakładała rozróżnienie grona podejmującego uchwały i obecnej publiczności. Jednak publiczność nie jest tu skazana na bierność: poprzez jej (pozytywne lub negatywne) „aklamacje” często miała znaczący wpływ na przebieg wydarzeń, sama nie uczestnicząc bezpośrednio w *suffragium* (głosowaniu) [...] Sobór Apostołów obradował właśnie według takiego modelu: odbywał się przed publicznością całej Ekklesia, jednak jako osoby podejmujące decyzje określa się wyłącznie <apostołów i prezbiterów>”¹³.

¹² „Nie da się zapobiec niebezpieczeństwu schizmy, która zawsze czai się w tle, a ciągła reforma Kościoła *in capite et membris* nie może się odbywać bez właściwego wykorzystania procedury synodalnej, która zgodnie z Tradycją uważa autorytet papieża za swoją własną gwarancję”. SMŻK 34.

¹³ J. Ratzinger, *Demokratyzacja Kościoła?*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia* (dalej JROO), t. 12: *Głosiciele Słowa i służby Waszej radości*, red. G.L. Müller,

synodality and collegiality etymologically speak of a certain common, organised action, a clear distinction must be made between what belongs to authority in the Church and what is an action of mutual strengthening and evangelisation. Properly understood, synodality is therefore not a decentralisation of ecclesiastical authority or a transfer of secular democracy into the bosom of the Church. To lose this important distinction could result in a grave error or even another schism.¹² The same is bound to happen if there is an equivocation between the concepts of synod and synodality: for synodality is an essential feature of a Church that is constantly on the move, while synod is meant to be a practical way and instrument of expressing synodality through deliberation, serving the good of the whole people of God. Hence, it may hypothetically be the case that a synodal practice emerges that departs from the magisterial understanding of synodality. It is precisely around this theme that today's theological discussions not infrequently revolve.

2. THREATS AND OPPORTUNITIES OF SYNODAL PRACTICES IN THE THOUGHT OF JOSEPH RATZINGER/BENEDICT XVI

The topic of synodality forms an extremely interesting part of the German theologian's reflection. When reflecting on its essence, Joseph Ratzinger decides to turn to the first centuries, i.e. to the origins of Catholic synodal practice. Speaking of the originality of the Council of Jerusalem (Acts 15) and other episcopal deliberations of the first centuries in relation to modern synodal forms, he states: "the peculiarity of the ancient assemblies consisted essentially in [...] an openness to the public, which of course presupposed a distinction between the body making the resolutions and the audience present. Here, however,

¹² „,...(…) there is always a danger of schism lying in wait, which cannot be shrugged off, and the continual reform of the Church in capite et membris cannot happen without making correct use of the synodal procedure that follows in the wake of Tradition and looks to the primatial authority of the Pope as its own guarantee.” SLMC 34.

Jest to niezwykle interesujący sygnał, że wspólna droga ludu Bożego polegała na publicznym przedstawianiu spraw dotyczących wspólnoty, która świadoma swego boskiego pochodzenia prosiła o asystencję Ducha Świętego, by ten pomagał pasterzom w odczytywaniu Bożej odpowiedzi na ludzkie pytania. Tym sposobem od początków dziejów Kościoła można mówić o duchowej wrażliwości na stałą wieź ludu Bożego ze swoją Głową. Mimo, iż forma organizowania synodów i soborów ulegała wielu zmianom, to fakt słuchania tego, „co Duch mówi do Kościołów” (por. Ap 2, 11a.17a.29; 3, 6.13.22) pozostawał zawsze głównym punktem oficjalnych kościelnych zgromadzeń.

Joseph Ratzinger w czasie Soboru Watykańskiego II niejednokrotnie dzielił się swoimi refleksjami na temat wizji Kościoła we współczesnym świecie. Punktem odniesienia w jego mówieniu o ludzie Bożym było wyraźne nawiązywanie do dziejów pierwotnego Kościoła. Gdy zatem wśród obrad pojawiały się dyskusje o kolegialności biskupów i synodalnej praktyce Kościoła, niemiecki teolog przypominał: „Kościół, który powstawał na przestrzeni wieku wedle rachuby naszego czasu, składał się z mnogości pojedynczych wspólnot, z których każda mogła korzystać z prawa do tytułu honorowego Kościoła, ponieważ panowało przekonanie, że w każdej wspólnocie, która pod przewodnictwem legalnego biskupa i otaczających go prezbiterów oraz diakonów gromadziła się przy Stole Pańskim, urzeczywistniała się cała Boża idea Kościoła. Mimo to pojedynczy Kościół nie posiadał <autonomii>, tak jakby mógł być samowystarczalny. Biskup, który stał na czele pojedynczej wspólnoty, był biskupem tylko wtedy i tylko poprzez to, że pozostawał we wspólnocie Wieczerzy z innymi biskupami i że w ten sposób, przez wspólnotę biskupów, także wspólnoty pozostawały ze sobą w komunii”¹⁴

pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, s. 163.

¹⁴ Tenże, *Powrót do porządku pierwotnego Kościoła (Październik 1963)*, w: JROO, t. 7/1: *O nauczaniu II Soboru Watykańskiego*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Lublin 2016, s. 301.

the audience is not condemned to passivity: through its (positive or negative) ‘acclamations’ it often had a significant influence on the course of events, not participating directly in the *suffragium* (voting) itself [...] The Council of the Apostles deliberated according to exactly such a model: it was held before an audience of the whole Ecclesia, but only the <apostles and presbyters> are identified as the decision-makers.”¹³

What is extremely interesting to note is that the common path of the people of God consisted of publicly presenting matters concerning the community, which, conscious of its divine origin, asked for the assistance of the Holy Spirit to help pastors read God’s answer to human questions. Thus, from the beginning of the Church’s history, it is possible to speak of a spiritual sensitivity to the ongoing relationship of the people of God with their Head. Although the form in which synods and councils were organised evolved many times, the fact of listening to “what the Spirit says to the churches” (cf. Rev. 2:11a.17a.29; 3:6.13.22) always remained the focal point of official church gatherings.

During the Second Vatican Council, Joseph Ratzinger repeatedly shared his reflections on the vision of the Church in the modern world. A point of reference in his talk about the people of God was a clear reference to the history of the early Church. Thus, when discussions about the collegiality of the bishops and the synodal practice of the Church came up among the deliberations, the German theologian recalled: “The Church, which arose over the course of the century according to the reckoning of our time, consisted of a plurality of individual communities, each of which could enjoy the right to the title of honorary Church, since the conviction prevailed that in each community which, under the leadership of the legitimate bishop and the presbyters and deacons around him, gathered at the Lord’s Table, the whole divine idea of the Church was realised. Nevertheless, the single Church did not have

¹³ J. Ratzinger, *Democratisation of the Church?*, in: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia* (hereinafter JROO), Vol. 12: *Preachers of the Word and Servants of Your Joy*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, The quotation translated on the basis of Polish text translated by M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, p. 163.

Teolog od razu zaznacza, że komunია ta nie stanowiła jedynie formy życzliwego szacunku, ale wzajemnego odniesienia, wspólnego debатовania, a co najważniejsze – nieustannego odwoływania się do autorytetu biskupa Rzymu: „w czasach Kościoła pierwotnego można bez obawy mówić o rzymskim prymacie, który jednak ze swej istoty nie oznaczał czegoś w rodzaju kościelnego zarządzania całym Kościołem, lecz miał zdolność i prawo wewnątrz systemu komunijnego podejmować wiążące decyzje, gdzie słowu Pana daje się należyte świadectwo i gdzie w konsekwencji istnieje prawdziwa komunია”¹⁵. Ratzinger nie boi się pokazać, że już u schyłku starożytności pojawiały się pierwsze poważne problemy ze zrozumieniem rzymskiego prymatu i kościelnej komunii. Przywołuje przykłady kurializmu, koncyliaryzmu, febronianizmu, czy gallikanizmu¹⁶. Jego zdaniem nawet Sobór Watykański I nie rozwiązał tych obecnych od starożytności problemów, bowiem pomimo ogłoszenia dogmatu o papieskiej nieomyślności, „podtrzymał własne prawa struktury biskupiej [...] a narosła przez wieki praktyka centralistyczna została jeszcze wzmocniona. W tej sytuacji sobór nie zdołał przywrócić równowagi między wielością a jednością”¹⁷. Joseph Ratzinger nie był zatem zaskoczony faktem, że niedługo później, zwłaszcza w XX wieku dojdzie do głosu próba demokratyzacji Kościoła i decentralizacji kolegialnej władzy biskupów w łączności z papieżem.

Joseph Ratzinger już w 1970 roku zauważył pewne niebezpieczeństwo, związane z brakiem właściwego podejścia do synodalności i kolegialności. Postanowił wówczas diagnozować: „w Kościele proponuje się nam obecnie [...] całkowitą integrację wszystkich inicjatyw w jedne obejmujące wszystko synodalne rządy, które w ramach w pełni zintegrowanej wspólnoty wszystko regulują [...]. Ten program, powszechnie zalecany jako perspektywa przyszłej reformy na płaszczyźnie narodowej, jest tymczasem gorliwie praktykowany w załączkach idei”¹⁸. Co ciekawe, Ratzinger pisząc swój artykuł na ten sam temat 30 lat później, postanowił

¹⁵ Tamże, s. 301-302.

¹⁶ Por. tamże, s. 302.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tenże, *Demokratyzacja Kościoła...*, s. 165.

<autonomy>, as if it could be self-sufficient. The bishop who headed a single community was a bishop only if and by virtue of the fact that he remained in communion of the Supper with the other bishops, and that in this way, through the community of bishops, the communities also remained in communion with one another.”¹⁴

The theologian immediately points out that this communion was not merely a form of benevolent respect, but of mutual reference, of common debate and, most importantly, of constant recourse to the authority of the Bishop of Rome: “in the time of the early Church, one can speak without fear of Roman primacy, which, however, by its very nature did not imply a kind of ecclesiastical governance of the whole Church, but had the capacity and the right within the communion system to make binding decisions, where the word of the Lord is duly witnessed to and where, consequently, true communion exists.”¹⁵ Ratzinger is not afraid to show that there were the first serious problems with the understanding of Roman primacy and ecclesial communion as early as the end of antiquity. He refers to the examples of curialism, conciliarism, phebionianism, and Gallicanism.¹⁶ In his opinion, even the First Vatican Council did not solve these problems present since antiquity, because despite the proclamation of the dogma of papal infallibility, “it upheld its own rights of the episcopal structure [...] and the centralist practice that had grown over the centuries was still strengthened. In this situation, the Council failed to restore the balance between multiplicity and unity.”¹⁷ Joseph Ratzinger was therefore not surprised that shortly thereafter, especially in the 20th century, an attempt would be made to democratise the Church and decentralise the collegial authority of the bishops in liaison with the Pope.

¹⁴ Idem, *Return to the order of the early Church (October 1963)*, in: JROO, vol. 7/1: *On the teaching of the Second Vatican Council*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, The quotation translated on the basis of Polish text translated by W. Szymona, Lublin 2016, p. 301.

¹⁵ Ibid, p. 301.

¹⁶ Cf. *ibid.*, p. 302.

¹⁷ Ibid.

powrócić do swego tekstu z 1970 roku. Czytając jego passusy, stwierdził: „musiałem ku memu zaskoczeniu stwierdzić, że wszystko, co wtedy napisałem, napisałbym także dzisiaj”¹⁹. Z perspektywy funkcjonowania synodów biskupów, synodów partykularnych, rad, for diecezjalnych niemiecki teolog zauważył, że coraz częściej podejmują one „społeczne inicjatywy ustawodawcze”²⁰ przypominając bardziej świeckie niż wewnątrzkościelne zrzeczenia. Niezwykle celnie przewidział już wtedy, że coraz bardziej do głosu dochodzić będą próby wprowadzenia postulatów: „celibat, ordynacja kobiet, komunie dla osób po rozwodzie, które ponownie zawarły związek małżeński”²¹. Niecałe dwie dekady później te właśnie postulaty staną się zasadniczymi elementami debat w ramach tzw. Niemieckiej Drogi Synodalnej, co zostanie konkretnie zaprezentowane w dalszej części artykułu.

Demokracja dla cywilizacji zachodniej Europy drugiej połowy XX wieku zaczęła oznaczać, że większość przegłosowuje rzeczy, obligujące całość do respektowania nowych zasad postępowania. Próby przeniesienia takiej demokracji w przestrzeń tworzenia „nowej doktryny katolickiej” Ratzinger jako Prefekt Kongregacji Wiary konkluduje następująco: „dlaczego miałbym być zobowiązany do wierzenia w to, co dzisiaj uchwała większość, a co jutro zostanie zniesione przez inną, opozycyjną większość? Albo w wierze Kościoła istnieje inne upoważnienie niż wynikające z ludzkiej opinii, albo nie. Jeżeli nie, to nie istnieje także żadna wiara, lecz każdy wymyśla to, co uważa za prawidłowe. Jeżeli tak, to znaczy, że jeżeli Bóg naprawdę coś nam powiedział i stworzył organy wierne Jego słowu, to ta lub owa przypadkowa większość się nie liczy”²².

W 1987 roku w jednym z wywiadów dla „Rheinischer Merkur” Ratzinger zauważył: „synod nie jest rodzajem rewolucji w takim znaczeniu, że od teraz to obowiązuje. Jest on częścią życiowego procesu

¹⁹ Tenże, *Demokratyzacja Kościoła – trzydzieści lat później*, w: JROO, t. 12: *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości...*, s. 175.

²⁰ Tamże, s. 178.

²¹ Tamże, s. 179.

²² Tamże, s. 183.

As early as 1970, Joseph Ratzinger noticed a certain danger in the lack of a proper approach to synodality and collegiality. At the time, he made a diagnosis: “in the Church it is now proposed to us [...] to integrate all initiatives completely into a single all-embracing synodal government which governs everything within a fully integrated community [...]. This programme, widely advocated as a prospect for future reform on a national level, is meanwhile being zealously practised in the seeds of ideas.”¹⁸ Interestingly, Ratzinger, writing his article on the same subject 30 years later, decided to review his 1970 text. Reading his passages, he stated: “I had to conclude to my surprise that everything I wrote then I would also write today.”¹⁹ From the perspective of the functioning of synods of bishops, particular synods, councils, diocesan forums, the German theologian noted that they increasingly undertake ‘social legislative initiatives’²⁰ resembling more secular than intra-ecclesial associations. Amazingly, he predicted even then that attempts to introduce demands for “celibacy, ordination of women, communion for divorced remarried persons” would increasingly come to the fore.”²¹ Less than two decades later, those very demands would become essential elements of the debates within the so-called German Synodal Way, and this will be presented more specifically later in this paper.

Democracy for the Western European civilisation of the second half of the twentieth century began to mean that the majority votes and obliges the others to respect the new rules of conduct. Attempts to bring such democracy into the space of creating a “new Catholic doctrine” Ratzinger as Prefect of the Congregation for the Faith concludes as follows: “why should I be obliged to believe what is enacted today by a majority and abolished tomorrow by another, opposing majority? Either there is a mandate in the faith of the Church other than that of human opinion, or not. If not, then there is no faith either, but everyone invents

¹⁸ Idem, *Democratisation of the Church...*, p. 165.

¹⁹ Idem, *Democratisation of the Church – Thirty Years Later*, in: JROO, vol. 12: *Preachers of the Word and Servants of Your Joy ...*, p. 175.

²⁰ Ibid, p. 178.

²¹ Ibid, p. 179.

Kościoła [...] Na synodzie można wyczuć radość wobec wspólnego zadania chrześcijan w różności posług”²³. Synod Biskupów, o którym mówi tutaj Ratzinger, stanowiąc jedną z form synodalności Kościoła, nie powinien być zatem „koniem trojańskim” dla urzędów kościelnych, ale sposobem odkrywania tego, co służy odkrywaniu apostołskiej misji wszystkich członków Ciała Mistycznego – „świat potrzebuje Kościoła, który wraz z Chrystusem stoi *pro mundi vita* – za życiem świata”²⁴.

W innym wywiadzie, z 1985 roku, Joseph Ratzinger odpowiadając na pytania Vittorio Messoriego, porusza niezwykle ważny wątek, dotyczący kryzysu odrzucenia struktur Kościoła w ich istniejącej formie. Jak zauważył niemiecki teolog, gdy zatraci się prawdziwą koncepcję Kościoła, jako rzeczywistości bosko-ludzkiej, przy mocnym zaakcentowaniu boskiego w niej udziału, wówczas bardzo szybko stwierdza się, że „hierarchia kościelna nie jest strukturą Chrystusową”²⁵. Wobec takich tez Ratzinger stwierdza z pełną świadomością: „Kościół Chrystusa to nie partia, to nie stowarzyszenie ani klub – jego najgłębsza, niezbywalna struktura nie jest *demokratyczna*, ale *sakramentalna*, zatem *hierarchiczna* [...]. Władza kościelna opiera się nie na głosowaniu większości, ale na władzy samego Chrystusa, który zechciał, by w niej uczestniczyli ludzie jako Jego reprezentanci”²⁶. Być reprezentantem oznacza tyle, co być posłusznym komuś ważniejszemu i większemu od siebie – w tym też kontekście reprezentanci Chrystusa- biskupi sprawujący władzę w sposób kolegialny z papieżem na czele – nie mogą działać wbrew Jego woli i postanowień. Hierarchia kościelna oraz władza nauczania, uświęcania i pasterzowania przynależąca następcom Apostołów w sposób wręcz bezpośredni pochodzą od samego Chrystusa Pana. Ratzinger zauważył to ze znaną sobie przenikliwością: „chodzi tu o ochronę samej istoty Kościoła katolickiego, opartego na strukturze episkopalnej, a nie na

²³ Tenże, *Bez urzędu wolni dla świata*, w: JROO, t. 12: *Głosiciele Słowa i służby Waszej radości...*, s. 192.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tenże, *Raport o stanie wiary*, w: JROO, t. 13/1: *W rozmowie z czasem*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2017, s. 68.

²⁶ Tamże.

what they think is correct. If so, it means that if God has really said something to us and created bodies faithful to His word, then this or that random majority does not count.”²²

In 1987, in an interview with the “Rheinischer Merkur”, Ratzinger remarked: “the synod is not a kind of revolution in the sense that from now on this applies. It is part of the life process of the Church [...] At the synod one can sense the joy towards the common task of Christians in the diversity of ministries.”²³ The Synod of Bishops, which Ratzinger speaks of here as one form of the Church’s synodality, should therefore not be a “Trojan horse” for the ecclesiastical offices, but a way of discovering what serves to reveal the apostolic mission of all members of the Mystical Body – “the world needs a Church that stands with Christ *pro mundi vita* – behind the life of the world.”²⁴

In another interview, in 1985, Joseph Ratzinger, responding to Vittorio Messori’s questions, raises an extremely important theme concerning the crisis of rejection of the structures of the Church in their existing form. As the German theologian pointed out, when one loses the true conception of the Church as a divine-human reality, with a strong emphasis on the divine participation therein, then one very quickly finds that “the ecclesiastical hierarchy is not a Christ-like structure.”²⁵ Faced with such theses, Ratzinger states with full awareness: “Christ’s Church is not a party, it is not an association or a club – its deepest, inalienable structure is not *democratic* but *sacramental*, therefore *hierarchical* [...]. Ecclesiastical authority is based not on the vote of the majority, but on the authority of Christ himself, who willed that people should participate in it as his representatives.”²⁶ To be a representative means to be obedient to someone greater and more important than oneself, and in this

²² Ibid, s. 183.

²³ Idem, *Free for the world without office*, in: JROO, vol. 12: *Preachers of the Word and Servants of Your Joy...*, p. 192.

²⁴ Ibid.

²⁵ Idem, *The Ratzinger Report: An Exclusive Interview on the State of the Church*, in: JROO, vol. 13/1: *In conversation with time*, ed. G.L. Müller, Polish ed. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2017, p. 68.

²⁶ Ibid.

pewnego typu federacji Kościołów narodowych [...]. W każdej diecezji jest tylko jeden nauczyciel i pasterz wiary, który pozostaje w łączności z innymi pasterzami i nauczycielami wiary oraz z Namiestnikiem Chrystusa”²⁷.

Niezwykle cennym spojrzeniem na Kościół, jako wspólnoty posłusznej swemu Panu, jest sposób, w jaki Joseph Ratzinger tłumaczy podejście Magisterium do przeróżnych prób reformowania doktryny: „Kościół pokazuje: nie jesteśmy jakimś samowolnym reżimem. Nie możemy robić tego, co chcemy. Szukamy woli Pana dla nas i jej się trzymamy, nawet jeśli to w tej kulturze i tej cywilizacji jest mozolne i trudne”²⁸. Na tym powinna polegać synodalność Kościoła – jako wspólnota idąca za Chrystusem szukamy najpierw woli Pana, by rozeznawszy ją, umieć zanieść ją dzisiejszemu światu. Podstawową misją Kościoła według Ratzingera nie jest zatem nieustanne obradowanie i przegłosowywanie kolejnych zmian w depozycie wiary, ale trzymanie się głosu Chrystusa i pełne posłuszeństwo wobec Jego postanowień.

Ratzinger daleki był jednak od tego, aby synodalność rozumieć wyłącznie w kontekście niebezpieczeństw, czy zagrożeń. Darmo szukać w jego wypowiedziach też o tym, by zaprzestać jakichkolwiek praktyk synodalnych. Jeszcze przed podjęciem prefektury w Kongregacji Nauki Wiary, kilka lat po Soborze Watykańskim II wskazał dość wyraźne wektory, w jakich powinna pójść kościelna synodalność w jej różnych sposobach wyrażania.

Po pierwsze – Kościół powinien dokonać „ograniczenia zakresu duchowego urzędu”²⁹. Oznacza to, że zwierzchnictwo w Kościele ma boskie pochodzenie i służy nie tyle chłodnej administracji, ale „posłannictwu Jezusa Chrystusa”³⁰. Są obszary, które są ściśle zlecone zadaniom biskupów działających kolegialnie, ale też są takie przestrzenie zarządzania wewnątrz wspólnoty Kościoła, które w pełni realizować mogą wszyscy członkowie Kościoła (budownictwo kościoła, zarządzanie finansami).

²⁷ Tamże, s. 76.

²⁸ Tenże, *Światłość świata*, w: JROO, t. 13/2: *W rozmowie z czasem...*, s. 871.

²⁹ Tenże, *Demokratyzacja Kościoła...*, s. 167.

³⁰ Tamże.

context, Christ's representatives – the bishops who exercise authority in a collegial manner with the Pope at the head – cannot act against his will and provisions. The ecclesiastical hierarchy and the authority to teach, sanctify and shepherd that belongs to the successors of the Apostles come almost directly from Christ the Lord himself. With his familiar perspicacity, Ratzinger noted that: “what is at stake here is the protection of the very essence of the Catholic Church, based on an episcopal structure and not on a kind of federation of national Churches [...]. In each diocese there is only one teacher and shepherd of the faith, who remains in communion with the other shepherds and teachers of the faith and with the Governor of Christ.”²⁷

An extremely valuable insight into the Church as a community obedient to its Lord is the way Joseph Ratzinger explains the Magisterium's approach to the various attempts to reform doctrine: “The Church shows: we are not some arbitrary regime. We cannot do what we want. We seek the Lord's will for us and we adhere to it, even if it is in this culture and this civilisation is arduous and difficult.”²⁸ This is what the synodality of the Church should be about – as a community following Christ, we seek first the will of the Lord, and having discerned it, we know how to bring it to today's world. Ratzinger believes that the Church's primary mission is not to continually debate and vote on successive changes to the deposit of faith, but to adhere to the voice of Christ and to be fully obedient to his decisions.

Ratzinger, however, was far from understanding synodality solely in terms of dangers or threats. It is difficult to find in his speeches any thesis that any synodal practice should be discontinued. Even before he took up his prefecture at the Congregation for the Doctrine of the Faith, a few years after the Second Vatican Council, he indicated quite clearly the directions in which ecclesiastical synodality should go in its various modes of expression.

²⁷ Ibid, p. 76.

²⁸ Idem, *Light of the World*, in: JROO, vol. 13/2: *In conversation with time ...*, p. 871.

„Demokratyczne” podejście do tych przestrzeni nie powinno być według Ratzingera kalką czysto techniczno-administracyjnych rozwiązań znanych w świecie, ale zastosowaniem Ewangelii do zarządzania dobrami, które danej osobie zostały powierzone. W każdym razie – każde działanie w kategorii zarządzania tym, co przynależy wspólnocie Kościoła ma wypływać z Ewangelii i stanowić wyraz „istoty zadań Kościoła”³¹.

Drugą kwestią jest zauważenie, że każda pojedyncza wspólnota partykularna mimo przynależenia do Kościoła katolickiego zachowuje swoją oryginalną podmiotowość. Szczególnym wyrazem tej podmiotowości jest fakt, że Kościół jest w swej istocie zgromadzeniem kultycznym: „wspólnota zgromadzona w celu sprawowania kultu [Eucharystia] jest Kościołem w pełnym tego słowa znaczeniu”³². Choć z jednej strony nadal funkcjonuje zasada *ubi episcopus ibi Ecclesia*, to można za Ratzingerem powiedzieć *ubi Eucharistia ibi Ecclesia*. Potwierdza to sam teolog, zauważając w innym swoim tekście: „Eucharystia jest swojej istoty *sacramentum Ecclesiae*; między eucharystycznym i mistycznym Ciałem Pana istnieje nierozzerwalna więź, powodująca, że nie do pomyślenia jest jedno bez drugiego [...]. W sakramentalności ukryta jest kolegialność – ze swej istoty Eucharystia jest sakramentem chrześcijańskiego braterstwa, wzajemnej łączności ze sobą poprzez łączność z Chrystusem”³³.

Podmiotowość danej wspólnoty partykularnej, zgromadzonej wokół swojego biskupa, nie nosi jednak w sobie znamion pełnej niezależności i odrębności od Kościoła powszechnego. Powinno to być szczególnie widoczne w fakcie wyboru biskupa dla danej diecezji. Z jednej strony należy unikać rozwiązań skrajnych: „powołanie na urząd nigdy nie powinno odbywać się wyłącznie odgórnie”³⁴, ale również „nie może odbywać się wyłącznie oddolnie, czyli od pojedynczej wspólnoty”³⁵. Najbardziej zasadnym byłoby zdaniem Ratzingera „branie pod uwagę

³¹ Tamże, s. 168.

³² Tamże, s. 170.

³³ Tenże, *Pastoralne implikacje doktryny o kolegialności biskupów*, w: JROO, t. 12: *Głosiciele Słowa i służby Waszej radości...*, s. 236.

³⁴ Tenże, *Demokratyzacja Kościoła...*, s. 171.

³⁵ Tamże.

Firstly, the Church should make “a reduction in the scope of the spiritual office.”²⁹ This means that authority in the Church has a divine origin and serves not so much a cool administration but “the message of Jesus Christ.”³⁰ There are areas that are strictly delegated to the tasks of bishops acting collegially, but there are also those management areas within the Church community that can be fully exercised by all members of the Church (church building, financial management). “A democratic” approach to these spaces should not, according to Ratzinger, be a carbon copy of purely technological and administrative solutions known in the world, but an application of the Gospel to the management of the goods entrusted to the person. In any case – any action in terms of the management of what belongs to the community of the Church is to flow from the Gospel and be an expression of “the essence of the tasks of the Church.”³¹

The second point is to note that every single particular community, despite belonging to the Catholic Church, retains its original subjectivity. A particular expression of this subjectivity is the fact that the Church is essentially a cultic assembly: “the community gathered for worship [the Eucharist] is the Church in the full sense of the word.”³² Whereas the principle *ubi episcopus ibi Ecclesia* still applies, one can, following Ratzinger, say *ubi Eucharistia ibi Ecclesia*. This is confirmed by the theologian himself, who remarks in another of his texts: “The Eucharist is of its essence *sacramentum Ecclesiae*; between the Eucharistic and the mystical Body of the Lord there is an indissoluble bond, making it unthinkable to have one without the other [...]. Implicit in sacramentality is collegiality – by its very essence the Eucharist is the sacrament of Christian brotherhood, of mutual communion with one another through communion with Christ.”³³

²⁹ Idem.

³⁰ Ibid

³¹ Ibid, p. 168,

³² Ibid, p. 170.

³³ Idem, *Pastoral Implications of the Doctrine of the Collegiality of Bishops*, in: JROO, vol. 12: *Preachers of the Word and Servants of Your Joy...*, p. 236.

aspektu lokalnokościelnego, jak również powszechnokościelnego³⁶ oraz ciągle uświadamianie sobie, że wybór na urząd i powołanie są elementami nierozłącznymi: stąd nie można dokonywać w tym zakresie demokratycznych wyborów, pomijając zupełnie pneumatyczne działanie Trójcy lub uznając, że to wierni decydują o tym w imieniu Boga.

Trzeci wektor synodalności to ciągle uświadamianie wszystkim członkom Kościoła, że ma on „strukturę kolegialną”³⁷. Istniejące wewnątrz Kościoła kolegia – biskupów, prezbiterów i wspólnoty odnoszą się do siebie nieustannie „i nie dają się zamienić na modele parlamentarne”³⁸. Ratzinger powraca tu do synodalnych refleksji Cypriana z Kartaginy, zaznaczając, że we wskazanej przez niego formie wzajemnego oddziaływania biskupów, duchownych i świeckich „wyraża się klasyczny model kościelnej «demokracji», która wyrasta nie z bezsensownego przenoszenia modeli obcych Kościołowi, lecz z wewnętrznej struktury porządku Kościoła”³⁹.

Czwarty wektor synodalności to rozwijanie świadomości, iż „sprawy kościelne mogą być rozstrzygane jedynie przez Kościół i tylko przed zgromadzeniem wiernych w Kościele”⁴⁰. Zasada ta, praktykowana już w starożytności chrześcijańskiej, wynika z przekonania, że nie mogą o Kościele obradować osoby, które ani do niego nie przynależą, ani nie czują osobistej odpowiedzialności za dobro członków Kościoła. Ratzinger ponad 50 lat temu diagnozował ten problem: „wyłaniająca się tutaj arogancja samodogmatyzacji z pewnością nie może być postrzegana jako środek leczniczy dla przyszłości Kościoła”⁴¹. Bawarski teolog przestrzega przez różnymi pomysłodawcami, którzy ubrani w szaty

³⁶ Tamże; por. R. Kottje, *Wahlrecht für das Gottesvolk? Erwägungen zur Bischofs- und Pfarrerwahl*, tłum. b.d., Düsseldorf 1969, s. 74n.

³⁷ J. Ratzinger, *Demokratyzacja Kościoła...*, s. 172. Szerzej na ten temat również: B. Botte, *Kolegialcharakter des Priester – und Bischofamt*, w: *Das apostolische Amt*, red. J. Guyot, tłum. b.d., Mainz 1961, s. 68-91.

³⁸ J. Ratzinger, *Demokratyzacja Kościoła...*, s. 172.

³⁹ Tamże, s. 173.

⁴⁰ Tamże; por. H. Rahner, *Kirche und Staat im frühen Christertum*, tłum. b.d., München 1961, s. 150-158.

⁴¹ J. Ratzinger, *Demokratyzacja Kościoła...*, s. 174.

The subjectivity of a particular particular community, gathered around its bishop, does not, however, carry the mark of full independence and distinctiveness from the universal Church. This should be particularly evident in the fact of the election of a bishop for a particular diocese. On the one hand, extreme solutions should be avoided: “the appointment to the office should never take place exclusively from above,”³⁴ but also “it must not take place exclusively from below, i.e. from a single community.”³⁵ According to Ratzinger, it would be most reasonable to “take into account the local ecclesiastical aspect as well as the post-church aspect”³⁶ and to constantly realize that election to the office and vocation are inseparable elements: hence, democratic choices cannot be made in this respect, ignoring the completely pneumatic operation of the Trinity or recognizing that it is the faithful who decide in the name of God.

The third vector of synodality is to continually make all members of the Church aware that it has a “collegial structure.”³⁷ The colleges that exist within the Church, i.e. of bishops, presbyters and communities, relate to each other constantly “and are not interchangeable with parliamentary models.”³⁸ Here, Ratzinger returns to the synodal reflections of Cyprian of Carthage, pointing out that in the form of interaction between bishops, clergy and laity that he indicated, “the classical model of ecclesiastical ‘democracy’ is expressed, which grows not from the senseless transfer of models foreign to the Church, but from the internal structure of the Church’s order.”³⁹

The fourth vector of synodality is to develop the awareness that “ecclesiastical matters can only be decided by the Church and only before

³⁴ Idem, *Democratisation of the Church...*, p. 171.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid; cf. Kottje, *Wahlrecht für das Gottesvolk? Erwägungen zur Bischofs- und Pfarrerwahl*, Düsseldorf 1969, p. 74n.

³⁷ J. Ratzinger, *Democratisation of the Church...*, p. 172. More on this topic also: B. Botte, *Kollegialcharakter des Priester – und Bischofamt*, in: *Das apostolische Amt*, ed. J. Guyot, Mainz 1961, pp. 68-91.

³⁸ J. Ratzinger, *Democratisation of the Church...*, p. 172.

³⁹ Cf. *ibid*, p. 173.

demokracji, jawią się jako przedstawiciele większości, chcąc tworzyć dla nich nową doktrynę, bardziej dopasowaną do najnowszych intelektualnych odkryć. Stąd Kościół powinien zawsze umieć rozstrzygnąć, do jakich postulatów należy utrzymać pozycję otwartą, a dla których powściągliwą ostrożność i uzasadnioną krytykę.

Jeszcze przed kolejnym watykańskim soborem pojawiały się propozycje, aby odnowić spojrzenie na kolegialność biskupów, prymat papieski i powszechność Kościoła⁴². W tym też duchu papież Paweł VI już w czasie trwania Soboru Watykańskiego II powołał instytucję Synodu Biskupów. Zdaniem polskiego teologa ks. Tomasza Rozkruta, w zamyśle papieża instytucja ta miała być znakiem kościelnej „żywotności oraz dynamiczności, a przede wszystkim zatroskania o dobro wspólne, tak wewnątrz samego Kościoła jak również jako wyraz instytucjonalny jego aktywności względem współczesnego społeczeństwa”⁴³. Nie brakowało oczywiście głosów przeciwnych, sugerujących, że Kościół skupia uwagę już nie na pasterzach, ale na kolegium. W odpowiedzi na to niemiecki teolog przypomina, iż „struktura kolegialna istnieje w Kościele dlatego, że Kościół żyje w komunii Kościołów i ponieważ ta komunijna struktura implikuje wzajemne relacje biskupów, kolegium”⁴⁴.

Joseph Ratzinger w swoich wypowiedziach o synodalności odkrywa pośrednio swoje teologiczne rozumienie natury Kościoła. Redagując w drugim wydaniu niemieckiego leksykonu teologii i Kościoła (*Lexikon für Theologie und Kirche*, 1957–1968) hasło „Kirche” (niem. Kościół), przedstawił następujące tezy. Po pierwsze wskazuje naturę Kościoła jako Ciała Mistycznego Chrystusa Głowy: „Kościół jest ludem, który żyje Ciałem Chrystusa i przez sprawowanie Eucharystii sam staje się Ciałem Chrystusa. Wynika stąd, z jednej strony, że Kościół ma właściwą sobie widzialność w świecie – widzialność sakramentu, czyli świętego

⁴² A. Indelicato, *Il Sinodo dei Vescovi. La collegialita sospesa 1965–1985*, tłum. b.d., Bologna 2008, s. 57

⁴³ T. Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010, s. 18.

⁴⁴ J. Ratzinger, *Pytania dotyczące struktury i zadań synodu biskupów*, w: JROO, t. 8/1: *Kościół – znak wśród narodów*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Lublin 2013, s. 520.

the assembly of the faithful in the Church.’⁴⁰ This principle, which was already practised in Christian antiquity, stems from the conviction that the Church cannot be debated by people who neither belong to it nor feel a personal responsibility for the welfare of Church members. Ratzinger diagnosed the problem more than 50 years ago: “the arrogance of self-dogmatisation that emerges here can certainly not be seen as a curative measure for the future of the Church.”⁴¹ The Bavarian theologian warns against various originators who, dressed in the robes of democracy, appear as representatives of the majority, seeking to create for them a new doctrine more in tune with the latest intellectual findings. Hence, the Church should always know how to decide to which postulates to maintain an open position and for which restrained caution and legitimate criticism.

Even before the next Vatican Council, there were proposals to renew the view of the collegiality of the bishops, the papal primacy and the universality of the Church.⁴² It was in that spirit that Pope Paul VI established the institution of the Synod of Bishops as early as the Second Vatican Council. According to the Polish theologian Fr Tomasz Rozkrut, the Pope intended this institution to be a sign of the Church’s “vitality and dynamism, and above all of its concern for the common good, both within the Church itself and as an institutional expression of its activity towards contemporary society.”⁴³ Of course, there were plenty of dissenting voices, suggesting that the Church’s focus is no longer on the pastors, but on the college. As a response thereto, the German theologian reminds us that “the collegial structure exists in the Church because the Church lives in the communion of Churches and because

⁴⁰ Ibid; cf. H. Rahner, *Kirche und Staat im frühen Christertum*, München 1961, pp. 150-158.

⁴¹ J. Ratzinger, *Democratisation of the Church...*, p. 174.

⁴² A. Indelicato, *Il Sinodo dei Vescovi. La collegialita sospesa 1965–1985*, Bologna 2008, p. 57

⁴³ T. Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010, p. 18.

znaku, i widzialność słowa – oraz że posiada strukturę (prawo), strukturę wspólnoty stołu Bożego”⁴⁵. To, co jest charakterystyczne dla eklezjologii Ratzingera to fakt, że jest ona ze swej istoty „eucharystyczna”⁴⁶. Oznacza to, że zarówno posłannictwo Kościoła, jego żywotność oraz hierarchiczna struktura najlepiej realizują się przez tajemnicę Eucharystii. Jak zauważył sam Ratzinger w leksykonowej definicji: „Ciało Pana jest i staje się tylko w widzialnej, uporządkowanej wspólnocie stołu z Panem w Eucharystii”⁴⁷. Eucharystyczne uporządkowanie ma wyznaczać również sposób praktykowania synodalności: tak jak każdy czerpie ze stołu Eucharystii, choć pełni różne zadania i posługi, tak też wszelkie działania synodalne mają być wzajemnym gromadzeniem się Kościoła, gdzie poszczególne osoby mają różne zadania, mające swe źródło w Bożym ustanowieniu. Ponadto – Eucharystia jest źródłem i szczytem wszelkich eklezjalnych działań⁴⁸, stąd wszelkie wewnętrzne rozstrzygnięcia przy zorganizowanym zrzeszaniu się członków ludu Bożego muszą odbywać się w posłuszeństwie wobec woli Boga i wzajemnej miłości wszystkich zebranych. Można zatem za Josephem Ratzingerem stwierdzić, iż synodalność, stanowiąc istotną cechę Kościoła, musi być zatem w swej istocie „eucharystyczna”.

Dla Ratzingera jednym z najlepszych sposobów realizowania synodalności były synodu biskupów. W swoim głównym tekście poświęconym temu tematowi, podaje dwie reguły myślenia o powszechności i jedności ludu Bożego: „konieczność istnienia Kościołów partykularnych, jako

⁴⁵ Tenże, *Kościół-opracowanie systematyczne*, w: JROO, t. 8/1: *Kościół – znak wśród narodów*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Lublin 2013, s. 192.

⁴⁶ Szerzej na temat: K. Mętlewicz, *Eucharystyczna eklezjologia Soboru Watykańskiego II w interpretacji Josepha Ratzingera*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 41 (2021) nr 1, s. 73-92; Tenże, *Eucharystyczny wymiar chrześcijańskiej egzystencji w teologii Josepha Ratzingera*, „NURT SVD” 147 (2020) nr 2, s. 302-317.

⁴⁷ J. Ratzinger, *Kościół-opracowanie systematyczne...*, s. 194.

⁴⁸ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium...*, nr 3; Tenże, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*, nr 10, w: Tenże, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 52.

this communal structure implies the mutual relationship of the bishops, the college.’⁴⁴

In his statements on synodality, Joseph Ratzinger reveals indirectly his theological understanding of the nature of the Church. In editing the entry “Kirche” (German: Church) in the second edition of the German Lexicon of Theology and the Church (*Lexikon für Theologie und Kirche*, 1957-1968), he put forward the following theses. Firstly, he points out the nature of the Church as the Mystical Body of Christ the Head: “The Church is the people who live the Body of Christ and, through the celebration of the Eucharist, become the Body of Christ herself. It follows, on the one hand, that the Church has her proper visibility in the world – the visibility of the sacrament, or sacred sign, and the visibility of the word – and that she has a structure (law), the structure of the community of the table of God.’⁴⁵ What is characteristic of Ratzinger’s ecclesiology is the fact that it is “Eucharistic” in nature⁴⁶. This means that both the mission of the Church, its vitality and hierarchical structure are most fully realized through the mystery of the Eucharist. As Ratzinger himself noted in the Lexicon definition: “The body of the Lord is and becomes only in the visible, ordered communion of the table with the Lord in the Eucharist.’⁴⁷ The Eucharistic ordering is also to determine the way in which synodality is to be practised: just as everyone draws from the Eucharistic table, although they have different tasks and ministries,

⁴⁴ J. Ratzinger, *Questions regarding the structure and tasks of the synod of bishops*, in: JROO, vol. 8/1: *Church – a sign among nations*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, English translation based on the Polish text translated by W. Szymona, Lublin 2013, p. 520.

⁴⁵ Idem, *Kościół-opracowanie systematyczne*, in: JROO, vol. 8/1: *Kościół – znak wśród narodów*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, translated by W. Szymona, Lublin 2013, p. 192.

⁴⁶ More on the subject: K. Mętlewicz, *Eucharystyczna eklezjologia Soboru Watykańskiego II w interpretacji Josepha Ratzingera*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 41 (2021) No. 1, pp. 73-92; Idem, *Eucharystyczny wymiar chrześcijańskiej egzystencji w teologii Josepha Ratzingera*, „Nurt SVD” 147 (2020) No. 2, pp. 302-317.

⁴⁷ J. Ratzinger, *The Church – a systematic study ...*, p. 194.

podstawowych postaci życia kościelnego, należy uważać za istotne uwarunkowanie i cel ustroju Kościoła⁴⁹ oraz „charakterystyczna żywotność Kościołów partykularnych musi polegać na tym, że nie żyją jako zamknięte w sobie jednostki, lecz są same w sobie <powszechne> i dlatego w swych procesach życiowych pozostają otwarte na całość”⁵⁰. Synod Biskupów, jako realizacja eklezjalnej synodalności, nie jest zatem demokratycznym i ustawodawczym organem Kościoła; nie można również uznać, że kolegialne spojrzenie na biskupów Kościoła stanowi zamach na swoistą autonomię wspólnot partykularnych.

Czemu zatem, zdaniem Josepha Ratzingera, ma służyć Synodów Biskupów? Nie pozostawia złudzeń, że chodzi o budowanie jedności wiary wokół Piotra naszych czasów. Spotkania te służą najpierw wzajemnemu informowaniu się. Jak przypomni niemiecki teolog, synod „jest wzajemnym uczeniem się rozumienia myśli, działania, pilnych spraw i trudności każdego innego. Takie wzajemne informowanie się o uczeniu się myślenia i mówienia jako zdolności do wspólnego działania staje się w ten sposób procesem dzielenia się prawdą, dojrzwaniem tego poznania, którego potrzebuje pasterz, ażeby znać swoich i być przez nich poznawanym”⁵¹.

Drugim celem synodu jest według Ratzingera wzajemne korygowanie się. W praktyce korygować to „usuwać wzajemną nieznajomość i niezrozumienie. Jeśli synodalny dialog ma być <procesem>, to nie powinny dla niego istnieć żadne inne nienaruszalne rzeczywistości poza prawdą wiary”⁵². Dla teologa *correptio synodalne* ma poczwórny wymiar: „jako zadanie biskupa; jako wzajemne upomnienie braterskie; jako upominanie się Kościołów partykularnych; jako upominanie świata przez Kościół”⁵³. Jest to niezwykle ważny i często spotykany element wspólnej drogi synodalnej, służący stałemu budowaniu jednego przekazu wiary.

⁴⁹ J. Ratzinger, *Pytania dotyczące struktury i zadań synodu biskupów...*, s. 520.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże, s. 525.

⁵² Tamże.

⁵³ Tamże.

so all synodal action is to be a mutual gathering of the Church, where individuals have different tasks, rooted in God's institution. Furthermore, the Eucharist is the source and summit of all ecclesial action,⁴⁸ hence all intra-ecclesial decision-making in the organised gathering of the members of the People of God must take place in obedience to the will of God and in mutual love of all gathered. It can therefore be said, following Joseph Ratzinger, that synodality, being an essential feature of the Church, must therefore be in its essence "eucharistic".

For Ratzinger, one of the best ways to implement synodality was the synod of bishops. In his main text devoted to this topic, he gives two rules for thinking about the universality and unity of the People of God: "the necessity of the existence of particular Churches as the basic forms of ecclesiastical life should be considered as an important condition and goal of the Church system"⁴⁹ and "the characteristic vitality of particular Churches must consist in the fact that they do not live as closed in themselves, but are in themselves <universal> and therefore remain open to the whole in their life processes."⁵⁰ The Synod of Bishops, as a realisation of ecclesial synodality, is therefore not a democratic and legislative organ of the Church; nor can the collegial view of the bishops of the Church be regarded as an attack on the specific autonomy of particular communities.

So what, according to Joseph Ratzinger, is the Synod of Bishops supposed to serve? He leaves no illusions that it is to build unity of faith around the Peter of our time. These meetings first serve to inform one another. As the German theologian will remind us, a synod 'is a mutual learning to understand each other's thoughts, actions, urgencies and difficulties. This mutual informing of learning to think and speak as a capacity for common action thus becomes a process of sharing truth,

⁴⁸ Cf. Second Vatican Council, Dogmatic Constitution on the Church *Lumen Gentium*..., No. 3; Idem, Constitution on the Sacred Liturgy *Sacrosanctum Concilium*, No. 10, in: Idem, *Constitutions. legislation Deklaracje*, Poznań 2002, p. 52.

⁴⁹ J. Ratzinger, *Questions regarding the structure and tasks of the synod of bishops*..., p. 520.

⁵⁰ Ibid.

Trzecim celem Synodu Biskupów jest rozwijanie. Nie wystarczy bowiem korygować błędy i wskazywać drogę innym. Zdaniem Ratzingera synod „musi przede wszystkim budzić i umacniać pozytywne siły, zarówno w samym Kościele, jak i na zewnątrz, oraz popierać wszelkie działania, które przyczyniają się do umacniania prawdy i miłości i w ten sposób budzą nadzieję”⁵⁴. Po raz kolejny daje do zrozumienia, że synod to nie parlament, a jego obrady to nie referendum. Synodalność jest wspólną drogą poznawania prawd wiary, poznawania ich, debaty i przekuwania ich na jeden wspólny głos.

Podjęmowana przez Josepha Ratzingera teologiczna troska o synodalność przełożyła się na konkretne czyny w czasie jego papieskiego pontyfikatu. Niedługo po wyborze na Stolicę Piotrową, 29 września 2006 roku papież Benedykt ogłosił nowy Regulamin Synodu Biskupów. Papież nie dokonywał tu jednak zmian radykalnych i rewolucyjnych. Zdaniem polskiego kanonisty ks. Tomasza Rozkruta, chodziło o uaktualnienie regulaminu w kontekście jego wersji z roku 1969 i 1971 oraz „dostosowanie go do dyspozycji obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich”⁵⁵.

Bezpośrednim potwierdzeniem, jak wielkim znaczeniem Benedykt XVI darzył praktykowanie powszechnej synodalności w Kościele, jest fakt zwołania pięciu Synodów Biskupów (2005, 2008, 2009, 2010, 2012), podejmujących swoje autonomiczne tematy⁵⁶. Przez ich zwołanie i organizację papież wyraził bardzo konkretnie „twórcze oddziaływanie Biskupa Rzymskiego na funkcjonowanie współczesnego Kościoła powszechnego, który w tym zadaniu wspierany był głosem doradczym biskupów przybyłych do Rzymu, celem uczestniczenia w zebraniu tej centralnej instytucji współczesnego Kościoła”⁵⁷. Sposób przeprowadzenia tychże zgromadzeń, polegający najpierw na słuchaniu Pana, a następnie na wysłuchaniu postawionych przez biskupów spraw pokazuje

⁵⁴ Tamże, s. 526.

⁵⁵ T. Rozkrut, *Synody biskupów papieża Benedykta XVI*, „Prawo Kanoniczne” 56 (2013) nr 3, s. 91.

⁵⁶ Szczegółowo opisane są tamże, s. 92-101.

⁵⁷ Tamże, s. 84.

a maturing of that knowledge which a shepherd needs in order to know his own and to be known by them.”⁵¹

The second aim of the synod, according to Ratzinger, is to correct each other. In practice, to correct is “to remove mutual ignorance and misunderstanding. If synodal dialogue is to be a <process>, then there should be no inviolable realities for it other than the truth of the faith.”⁵² For the theologian, *synodal correptio* has a fourfold dimension: “as the task of the bishop; as a mutual fraternal correction; as a correction of particular Churches; as a correction of the world by the Church.”⁵³ This is an extremely important and frequently encountered element of the common synodal journey for the ongoing building of a single message of faith.

The third objective of the Synod of Bishops is to develop. For it is not enough to correct errors and show the way to others. Ratzinger argues that the synod “must, above all, awaken and strengthen positive forces, both within and outside the Church itself, and support all actions that contribute to the strengthening of truth and love and thus inspire hope.”⁵⁴ Once again, he makes it clear that a synod is not a parliament and its deliberations are not a referendum. Synodality is a common way of knowing the truths of the faith, learning them, debating them and translating them into one common voice.

Joseph Ratzinger’s theological concern for synodality was translated into tangible actions during his papal pontificate. Shortly after his election to the Holy See on 29 September 2006, Pope Benedict announced the new Rules of the Synod of Bishops. However, the Pope did not make any radical or revolutionary changes there. According to Polish canonist Fr Tomasz Rozkrut, it was a matter of updating the Regulations in the context of the 1969 and 1971 versions and “adapting

⁵¹ Ibid, p. 525.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid, p. 526.

dość wyraźnie, że papież Benedykt XVI zachował w tej kwestii właściwy porządek teologiczny. Wraz z całym kolegium biskupów z jednej strony podejmował ożywioną dyskusję w sprawach konstytutywnych (Eucharystia, słowo Boże), poznawał sytuację Kościołów partykularnych na świecie (Afryka, Wschód), a z drugiej dawał realną odpowiedź na te kwestie w postaci właściwie rozumianej nowej ewangelizacji. Można zatem uznać, że synodalność dla Benedykta XVI nigdy nie stanowiła biernej rozmowy przy stole, lecz wspólne odkrywanie drogi, idącej przez radości, cierpienia i wyzwania Kościoła powszechnego we współczesności.

3. ZASADNICZE CELE I POSTULATY NIEMIECKIEJ DROGI SYNODALNEJ I SYNODU O SYNODALNOŚCI

Współczesne znaki czasów domagają się, aby na nowo odczytywać istotę synodalności. To, co zostało przez Kościół wypracowane w ciągu dwudziestu wieków oraz to, co podjęte zostało w refleksji teologicznej Josepha Ratzingera/Benedykta XVI, powinno zostać skonfrontowane z tym, co podejmuje dziś uwaga skierowana na podejmowane w ostatnich latach kościelne synody. W tym miejscu szczególną uwagę należy poświęcić zwołanemu przez papieża Franciszka Synodowi o synodalności oraz Niemieckiej Drodze Synodalnej (NDS). Te dwa sposoby wyrażania kościelnej synodalności powinny najpierw zostać zestawione ze sobą, by w ten sposób móc zauważyć, która z tych form bardziej odpowiada temu, co zarówno Magisterium, jak i wierni doktrynie Joseph Ratzinger postrzegają jako zdrowe i odpowiednie formy wewnątrzkościelnych obrad.

Inicjatywa powołania ogólnoniemieckiego synodu pojawiła się już wiele lat temu w refleksjach Karla Rahnera⁵⁸, co przez Josepha Ratzingera został sprowadzone do następującego postulatu: „należy zwołać ogólnoniemiecki synod biskupów, kapłanów i osób świeckich, który byłby najwyższym organem rządzącym poszczególnych Kościołów

⁵⁸ K. Rahner, *Freiheit und Manipulation in Gesellschaft und Kirche*, München 1970.

them to the dispositions of the current Code of Canon Law and the Code of Canons of the Eastern Churches.”⁵⁵

A direct confirmation of the importance Benedict XVI placed on practising universal synodality in the Church is the fact that he convened five Synods of Bishops (2005, 2008, 2009, 2010, 2012), each addressing its own autonomous topic.⁵⁶ And by their convocation and organisation, the Pope expressed very clearly “the creative influence of the Bishop of Rome on the functioning of the contemporary universal Church, who in this task was supported by the consultative voice of the bishops who had come to Rome to attend the in the assembly of this central institution of the modern Church.”⁵⁷ The manner in which these assemblies were conducted, consisting first of listening to the Lord and then of listening to the issues posed by the bishops, shows quite clearly that Pope Benedict XVI followed the correct theological order in this regard. Together with the entire college of bishops, he engaged in a lively discussion of constitutive issues (the Eucharist, the word of God) on the one hand, learned about the situation of particular Churches in the world (Africa, the East), and on the other hand gave a real response to those issues in the form of a properly understood new evangelisation. It can therefore be concluded that synodality for Benedict XVI has never been a passive conversation around the table, but a shared discovery of the way forward, walking through the joys, sufferings and challenges of the universal Church in the present day.

3. FUNDAMENTAL AIMS AND DEMANDS OF THE GERMAN SYNODAL WAY AND THE SYNOD ON SYNODALITY

The signs of contemporary times demand that the essence of synodality be re-read. What has been elaborated by the Church in the course of twenty centuries and what has been taken up in the theological

⁵⁵ T. Rozkrut, *Synody biskupów papeża Benedykta XVI*, „Prawo Kanoniczne” 56 (2013) No. 3, p. 91.

⁵⁶ They are described in detail in *ibid.*, pp. 92-101.

⁵⁷ *Ibid.*, p. 84.

narodowych i któremu podlegaliby także biskupi”⁵⁹. Ówczesna odpowiedź przyszłego papieża była jednoznaczna: „tego rodzaju koncepcja jest całkowicie obca zarówno dla Nowego Testamentu, jak i dla Tradycji Kościoła powszechnego”⁶⁰. Gdyby bowiem chciano zrealizować tę koncepcję, mogłoby się okazać, że Kościoły partykularne czekają na obrady parlamentu, w których uczestniczą ich reprezentanci. Żaden nie może decydować o sobie samym bez zgody innych, przez co straciłoby najpierw autonomię, a następnie własną eklezjalną tożsamość.

Mimo ostrzeżeń i krytyki niemieckiego teologa, nie udało się powstrzymać rahnerowskiej wizji i w 2019 roku pojawiła się inicjatywa rozpoczęcia obrad NDS. Bezpośrednim powodem powołania do życia tej formy „synodalnych obrad” według sekretarza generalnego Konferencji Episkopatu Niemiec o. Hansa Langendörfera był kryzys nadużyć seksualnych wobec nieletnich w Kościele Niemieckim. W ocenie decydentów zainicjowania NDS, na fakt zaistnienia skandali kościelnych miały wpływ: klerykalizm, stosunek Kościoła do seksualności, forma życia księży katolickich oraz ograniczona możliwość uczestniczenia kobiet w posługach i urzędach kościelnych⁶¹. Co ważne, organizatorzy od razu zaznaczali, że będzie to inicjatywa zupełnie nowatorska, choć prowadzona w pełnej współpracy z papieżem i Stolicą Apostolską: „Konferencja Episkopatu Niemiec wyraźnie zdecydowała, aby nie był to synod czy też jakiś partykularny sobór, który reguluje prawo kościelne. [...] Nie będzie, żadnych wyjątkowych jedynie niemieckich rozwiązań bez akceptacji Rzymu w sprawach o znaczeniu globalnym dla Kościoła. [...] Jesteśmy jednak gotowi, przeprowadzić głosowania i wnieść jakiś wkład w to, co może być pomocne Kościołowi powszechnemu i Rzymowi”⁶². W ramach NDS przeprowadzono pięć merytorycznych spotkań: 1) 30.01–1.02.2020; 2) 30.09. – 2.10.2021; 3) 03–5.02.2022; 4)

⁵⁹ J. Ratzinger, *Demokratyzacja Kościoła?...*, s. 162.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Por. *Nic bez papieża – Sekretarz episkopatu Niemiec o Drodze Synodalnej*, w: <https://kosciol.wiara.pl/doc/5924687.Nic-bez-papieza-Sekretarz-episkopatu-Niemiec-o-Drodze-Synodalnej> (dostęp 6.09.2023).

⁶² Tamże.

reflection of Joseph Ratzinger/Benedict XVI should be confronted with each other, so that in this way it can be noted which of these forms is more in line with what both the Magisterium and the doctrinally faithful Joseph Ratzinger see as healthy and appropriate forms of intra-ecclesial deliberation.

The initiative for an all-German synod had already emerged many years ago in the reflections of Karl Rahner,⁵⁸ which Joseph Ratzinger boiled down to the following postulate: an all-German synod of bishops, priests and laity should be convened, which would be the supreme governing body of the individual national churches and to which the bishops would also be subject.”⁵⁹ The would-be Pope’s response at the time was unequivocal: “this kind of concept is completely foreign to both the New Testament and the Tradition of the universal Church.”⁶⁰ If this concept were to be implemented, it could turn out that particular Churches are waiting for parliamentary deliberations in which their representatives participate. No one can decide about himself without the consent of others, as a result of which he would first lose his autonomy, and then his own ecclesial identity.

Despite the warnings and criticism of the German theologian, the Rahnerian vision could not be stopped and there was an initiative to start the German Synodal Way in 2019. The immediate reason for initiating this form of ‘synodal deliberation’ according to the Secretary General of the German Bishops’ Conference, Fr Hans Langendörfer, was the crisis of sexual abuse of minors in the German Church. According to the decision-makers of the initiation of the German Synodal Way, the fact that the church scandals occurred was influenced by clericalism, the church’s attitude to sexuality, the form of life of Catholic priests and the limited possibility for women to participate in church ministries

⁵⁸ K. Rahner, *Freiheit und Manipulation in Gesellschaft und Kirche*, München 1970.

⁵⁹ J. Ratzinger, *Democratisation of the Church?...*, p. 162.

⁶⁰ Ibid.

08–10.09.2022; 5) 09–11.03.2023. Łącznie podjęto cztery wielkie tematy, podzielone na mniej ogólne zagadnienia⁶³. Warto zapoznać się z wybranymi podejmowanymi przez NDS tematami, które budzą największe kontrowersje i zamieszanie wśród wierzących zarówno w Niemczech, jak i całym katolickim świecie.

Jednym z pierwszych postulatów podjętych przez NDS jest temat obowiązkowości celibatu wśród duchownych. Choć autorzy oficjalnego stanowiska zaznaczają, że w celibacie widzą wyraz „odpowiedniego świadectwa, jako prawdziwego symbolu ukierunkowania życia na Pana”⁶⁴, to z drugiej jednak strony forma życia księży na tyle się zmieniła przez ostatnie dziesięciolecia, że duchowni będą mieć poważne problemy z przeżywaniem swej posługi, przy utrzymaniu obowiązkowego celibatu. NDS stawia następujące propozycje: utrzymać celibat jako dobrowolny wybór, wyświęcać do prezbiteratu tzw. *viri probati* – wypróbowanych mężczyzn, branych chociażby spośród diakonów stałych, pokazując, że kapłaństwo ministerialne i powszechne mogą być dla siebie komplementarne. Co ważne, za dobrowolnością celibatu dla autorów postulatu przemawia fakt, iż ich zdaniem obowiązkowość celibatu ma swoje duże realne przełożenie na nadużycia seksualne wśród duchownych⁶⁵. Ponadto – możliwość przyjmowania sakramentów od wyświęconych mężczyzn, którzy już dzisiaj są do tej posługi gotowi przez wypróbowaną posługę diakańską, jest dla NDS o wiele bardziej ważna, niż obstawanie przy obowiązkowości celibatu.

⁶³ Tematy brzmią następująco: „Macht und Gewaltenteilung in der Kirche – Gemeinsame Teilnahme und Teilhabe am Sendungsauftrag” (niem. Władza i podział władzy w Kościele – Wspólne uczestnictwo i dzielenie się mandatem misyjnym); „Priesterliche Existenz heute” (niem. Kapłańska egzystencja dzisiaj); „Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche” (niem. Kobiety w posługach i urzędach w Kościele); „Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft” (niem. Życie w udanym związku – życie miłością w seksualności i partnerstwie).

⁶⁴ Der Synodale Weg, *Priesterliche Existenz heute: Der Zölibat der Priester – Bestärkung und Öffnung*, tłum. b.d., Frankfurt 2023, s. 1.

⁶⁵ „Obowiązek celibatu – a nie celibat sam w sobie – może sprzyjać wykorzystaniu seksualnemu” – tamże, s. 4.

and offices.⁶¹ Importantly, the organisers indicated from the outset that this would be a completely novel initiative, albeit conducted in full cooperation with the Pope and the Holy See: “The German Bishops’ Conference has explicitly decided that this will not be a synod or some particular council that regulates church law. [...] There will be, no uniquely German-only solutions without the approval of Rome on matters of global importance for the Church. [...] We are, however, ready, to hold votes and to make some contribution to what may be helpful to the universal Church and to Rome.”⁶² Five substantive meetings were held as part of the German Synodal Way: (1) Jan. 30 – Feb. 01, 2020; (2) Sept. 30 – Oct. 02, 2021; (3) Feb. 03 – Feb. 05, 2022; (4) Sept. 08 – Sept. 10, 2022; (5) Sept. 09 – March 11, 2023. A total of four major themes were addressed, divided into less general topics.⁶³ It is worth taking a look at a selection of the topics taken up by the German Synodal Way that generate the most controversy and confusion among believers in Germany and throughout the Catholic world alike.

One of the first demands taken up by the German Synodal Way is the topic of obligatory celibacy among clergy. Although the authors of the official position note that in celibacy they see the expression of “appropriate testimony, as a true symbol of the orientation of life to the Lord,”⁶⁴ on the other hand, the form of life of priests has changed so much over the past decades that priests will have serious problems with

⁶¹ Cf. Nothing without the Pope – Secretary of the Episcopate of Germany on the Synodal Way, in: <https://kosciol.wiara.pl/doc/%205924687.Nic-bez-papieza-Sekretarz-episkopatu-Niemiec-o-Drodze-Synodalnej> (accessed 6.09.2023).

⁶² Ibid.

⁶³ The topics are as follows: „Macht und Gewaltenteilung in der Kirche – Gemeinsame Teilnahme und Teilhabe am Sendungsauftrag” (English: Power and Separation of Powers in the Church – Joint Participation and Involvement in the Mission); „Priesterliche Existenz heute” (English: Priestly Existence Today); „Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche” (English: Women in Ministries and Offices in the Church); „Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft” (English: Life in succeeding relationships – Living Love in Sexuality and Partnership).

⁶⁴ Der Synodale Weg, *Priesterliche Existenz heute: Der Zölibat der Priester – Bestärkung und Öffnung*, Frankfurt 2023, p. 1.

Innym postulatem NDS jest dopuszczenie kobiet do sakramentu święceń w stopniu diakonatu, a w przyszłości prezbiteratu. Niezwykle ciekawe są argumenty, jakie stawiają autorzy tekstu w tym temacie. Ich zdaniem zaangażowanie kobiet w szeroko rozumianą diakonię Kościoła przez dzieła charytatywne jest tak olbrzymie, że udzielenie im święceń diakonatu byłoby tylko formalnym potwierdzeniem tego, co same kobiety od dawna praktykują. Stąd „biskupi niemieccy opowiadają się za dopuszczeniem kobiet do diakonatu sakramentalnego dla wszystkich Kościołów partykularnych” co z kolei ma „wyostrzyć diakonalny profil Kościoła sprawiedliwego pod względem płci i braterskiego”⁶⁶. NDS coraz głośniej poddaje w wątpliwość dotychczasową argumentację Kościoła wobec faktu, że sakrament święceń we wszystkich trzech formach jest zarezerwowany tylko dla mężczyzn. Zauważa, że istnieją coraz to nowi teolodzy, których linia myślenia zdecydowanie odbiega od magisterialnych wypowiedzi w sprawie chociażby kapłaństwa mężczyzn. Autorzy oficjalnego stanowiska stoją przy stanowisku, iż należy ponownie i intersubiektywnie podjąć ten złożony temat, wykorzystując do tego wszelkie głosy teologów, antropologów, czy historyków. Przede wszystkim należy mieć na uwadze, że przez chrzest wszyscy są dla siebie braćmi i siostrami oraz, że można w tym temacie nauczyć się wielu dobrych rzeczy przez dialog ekumeniczny⁶⁷. To właśnie z doświadczenia Kościołów protestanckich płynie inspiracja dla NDS, aby wiernym świeckim udzielić możliwości sprawowania chrztu, czy oficjalnego przepowiadania homilii w czasie Eucharystii⁶⁸. Widać zatem, gdzie między innymi leżą źródła i inspiracja podnoszonych przed Niemców postulatów.

Jednym z głównych postulatów NDS jest konieczność zmiany doktryny magisterialnej w kwestii postrzegania osób w związkach

⁶⁶ Der Synodale Weg, *Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche: Frauen in sakramentalen Ämtern – Perspektiven für das weltkirchliche Gespräch*, tłum. b.d., Frankfurt 2023, s. 3.

⁶⁷ Por. tamże, s. 4-5.

⁶⁸ Por. Tenże, *Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche: Verkündigung des Evangeliums durch Lai*innen in Wort und Sakrament*, tłum. b.d., Frankfurt 2023, s. 3-6.

living their ministry, while maintaining obligatory celibacy. The German Synodal Way makes the following proposals: to maintain celibacy as a voluntary choice, to ordain to the presbyterate so-called *viri probati* – ”proven” or ”tested” men, taken, for example, from among permanent deacons, showing that the ministerial and common priesthood can be complementary to each other. Importantly, the voluntariness of celibacy for the authors of the postulate is supported by the fact that, in their view, the obligatory nature of celibacy has its large real-world impact on sexual abuse among the clergy.⁶⁵ Furthermore, the possibility of receiving the sacraments from ordained men who are ready for this ministry even today through their proven diaconal ministry is much more important to the German Synodal Way than insisting on the obligatory celibacy.

Another demand of the German Synodal Way is the admission of women to the sacrament of Holy Orders in the diaconate degree and, in the future, the presbyterate. The arguments put forward by the authors of the text on this topic are extremely interesting. In their view, the involvement of women in the Church’s wider diaconate through charitable works is so immense that granting them the diaconate ordination would only be a formal confirmation of what women themselves have long practised. Hence, ”the German bishops advocate the admission of women to the sacramental diaconate for all particular Churches” which in turn is expected to ”sharpen the diaconal profile of a gender-just and fraternal Church.”⁶⁶ The German Synodal Way is increasingly vociferous in questioning the Church’s previous argumentation against the fact that the sacrament of Holy Orders in all three forms is reserved to men only. It notes that there are more and more new theologians whose line of thought strongly deviates from the magisterial pronouncements on, for example, the priesthood of men. The authors of the official position are of the opinion that it is necessary to revisit this complex

⁶⁵ „The obligation of celibacy – and not celibacy in itself – can foster sexual abuse” – Ibid., p. 4.

⁶⁶ Der Synodale Weg, *Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche: Frauen in sakramentalen Ämtern – Perspektiven für das weltkirchliche Gespräch*, trans. b.d., Frankfurt 2023, p. 3.

niesakramentalnych. Autorzy tej propozycji zauważają, że coraz więcej ludzi nie chce bądź nie może ślubować małżeństwa. Należą do nich osoby żyjące w ponownym związku cywilnym, gdy poprzedni związek sakramentalny nadal trwa, ale również osoby homoseksualne, te, które są jeszcze niegotowe na sformalizowanie swego związku, a nawet osoby nieochrzczone. Kluczową linią argumentacyjną w tym postulacie jest teza: „istnieje dobro moralne we wspólnym życiu par, które żyją razem w zaangażowaniu i odpowiedzialności za siebie nawzajem. Dobro to jest godne błogosławieństwa tam, gdzie w grę wchodzi wiara. [...] Taka wzajemna miłość wymaga błogosławieństwa. Bóg jest obecny tam, gdzie ludzie się kochają”⁶⁹. Ponadto, idąc tym tokiem rozumowania, autorzy postulatu wysuwają jeszcze odważniejszą tezę: „odmowa błogosławienia relacji dwojga ludzi, którzy chcą przeżywać swoje partnerstwo [...] okazuje się bezlitosna, a nawet dyskryminująca w społeczeństwie, które osiągnęło ludzką godność i swobodne samostanowienie”⁷⁰. Dla NDS kluczowe znaczenie ma tutaj społeczny postęp, rozwój antropologiczny normalizujący czyny homoseksualne oraz bardzo szeroko rozumiana charytologia. Autorzy postulatu nie kryją również przekonania, że błogosławienie tych par, mimo sprzeczności z oficjalną wykładnią Kościoła⁷¹,

⁶⁹ Tenże, *Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft: Segensfeiern für Paare, die sich lieben*, tłum. b.d., Frankfurt 2023, s. 4.

⁷⁰ Tamże, s. 3.

⁷¹ „Nie jest dozwolone udzielanie błogosławieństwa związkowi, także stałym związkowi partnerskim, które zakładają praktykowanie seksualności poza małżeństwem (czyli poza nierozzerwalnym związkiem mężczyzny i kobiety, który sam w sobie jest otwarty na przekazywanie życia), jak to ma miejsce w przypadku związków między osobami tej samej płci. Obecność w takich związkach elementów pozytywnych, które same w sobie zasługują na uznanie i docenienie, nie może jednak ich usprawiedliwić i w ten sposób uczynić z nich prawowitego przedmiotu błogosławieństwa kościelnego, ponieważ elementy te służą związkowi, który nie jest ukierunkowany według zamysłu Stwórcy”. Dykasteria Nauki Wiary, *Responsum ad dubium odnośnie udzielania błogosławieństwa związkowi osób tej samej płci*, Watykan 2021.

topic intersubjectively, using all voices of theologians, anthropologists or historians. Above all, it should be borne in mind that through baptism all are brothers and sisters to one another and that many good things can be learned on this topic through ecumenical dialogue.⁶⁷ It is from the experience of the Protestant Churches that the German Synodal Way is inspired to give lay faithful the opportunity to administer baptism or officially preach the homily at the Eucharist.⁶⁸ One can therefore see where, among other things, the sources and inspiration of the demands raised by the Germans lie.

One of the main demands of the German Synodal Way is the need to change magisterial doctrine regarding the perception of people in non-sacramental relationships. The authors of this proposal note that an increasing number of people are unwilling or unable to profess marriage. These include those living in a civil remarriage while the previous sacramental union is still ongoing, but also homosexuals, those who are not yet ready to formalise their union and even unbaptised persons. The key line of argument in this postulation is the thesis: ‘there is a moral good in couples living together in commitment and responsibility for each other. This good is worthy of blessing where faith is involved. [...] Such mutual love requires blessing. God is present where people love each other.’⁶⁹ Furthermore, following this line of reasoning, the authors of the demand make an even bolder claim: “the refusal to bless the relationship of two people who want to live out their partnership [...] proves to be unforgiving and even discriminatory in a society that has achieved human dignity and free self-determination.”⁷⁰ For the German Synodal Way, social progress, anthropological developments normalising homosexual acts and charity in a very broad sense are crucial here. The authors of the postulate also make no secret of their conviction that

⁶⁷ Cf. *ibid.*, pp. 4-5.

⁶⁸ Cf. *Idem*, *Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche: Verkündigung des Evangeliums durch Lai*innen in Wort und Sakrament*, Frankfurt 2023, pp. 3-6.

⁶⁹ *Idem*, *Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft: Segensfeiern für Paare, die sich lieben*, Frankfurt 2023, p. 4.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 3.

ma być pewnego rodzaju naprawieniem krzywd, jakich osoby homoseksualne doznają od przedstawicieli Kościoła katolickiego⁷².

Jednym z bardzo głośnych postulatów NDS jest również próba zmiany doktryny wobec osób homoseksualnych. W oficjalnym wniosku zauważa się, że różnorodność płci, czy orientacji jest czymś naturalnym i zdrowym. Należy przestać postrzegać płć jako konstrukt biologiczny, wyznaczany przez chromosomy⁷³. Istnieją osoby interseksualne i transseksualne, które dla autorów postulatu, odwołując się do osiągnięć nauki, powinny być tak samo oceniane i traktowane jak osoby heteroseksualne: „uznanie różnorodności ludzkich sposobów życia, także w odniesieniu do tożsamości płciowych, jest częścią wiarygodnego zaangażowania w ochronę tej godności i musi być najwyższym przykazaniem dla Kościoła”⁷⁴. Stąd wśród pośrednich postulatów są chociażby: zmiana podejścia do osób o innej tożsamości niż heteroseksualna przy wykorzystaniu wyników nauk; zaniechanie terapii konwersyjnej; możliwość zmian w księgach metrykalnych danych ochrzczonych po zmianie płci; dopuszczenie do święceń i posług osób niezależnie od tożsamości płciowej⁷⁵.

Na pierwszy rzut oka przedstawione skrótowo postulaty zdają się być z gruntu wspaniałomyślne, odważne, potrzebne i stojące po stronie odrzuconych i zmarginalizowanych. Zasadnicze pytanie, jakie nasuwa się po zapoznaniu z tezami NDS jest jednak następujące: czy ta forma synodalnej drogi jest tym, czym w swej istocie powinna się cechować synodalność Kościoła? Czy nie jest jednak tak, że pod głośnymi i heroicznymi hasłami, w sposób wręcz niepostrzeżony próbuje się dokonać rewolucji w doktrynie, tłumacząc to dobrem ludzi i społeczeństw? Odpowiedzi na te pytania szukał osobiście papież Franciszek,

⁷² Por. Der Synodale Weg, *Leben in gelingenden Beziehungen...*, s. 5.

⁷³ Por. Tenże, *Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft: Umgang mit geschlechtlicher Vielfalt*, tłum. b.d., Frankfurt 2023, s. 1-3.

⁷⁴ Tamże, s. 6.

⁷⁵ Por. tamże, s. 5; Tenże, *Priesterliche Existenz heute: Enttabuisierung und Normalisierung – Voten zur Situation nicht-heterosexueller Priester*, tłum. b.d., Frankfurt 2023, s. 5-6.

the blessing of these couples, despite contradictions with the official interpretation of the Church,⁷¹ is intended to be a kind of redress of the wrongs suffered by homosexual persons from representatives of the Catholic Church.⁷²

One of the very loud demands of the German Synodal Way is also an attempt to change the doctrine towards homosexuals. The official inference is that diversity of gender or orientation is natural and healthy. Gender should no longer be seen as a biological construct, determined by chromosomes.⁷³ There are intersex and transsexual persons who, as far as the authors of the postulate are concerned, referring to the achievements of science, should be judged and treated in the same way as heterosexual persons: “recognising the diversity of human ways of life, including with regard to gender identities, is part of a credible commitment to safeguarding this dignity and must be the highest commandment for the Church.”⁷⁴ Hence, among the indirect demands are, for example: changing attitudes towards people with a different identity to heterosexuality by making use of the scientific findings; abandoning conversion therapy; the possibility of changing the baptised data in the registry books after gender reassignment; allowing people to be ordained and ministered to regardless of their gender identity.⁷⁵

⁷¹ “It is not permissible to give a blessing to unions, including permanent partnerships, which presuppose the practice of sexuality outside of marriage (i.e. outside of the indissoluble union between a man and a woman, which in itself is open to the transmission of life), as is the case with same-sex unions. However, the presence of positive elements in such unions, which in themselves deserve recognition and appreciation, cannot justify them and thus make them a legitimate object of ecclesiastical blessing, since these elements serve a union that is not oriented according to the Creator’s intention.” Dicastery of the Doctrine of the Faith, *Responsum ad dubium regarding the blessing of same-sex unions*, Vatican 2021.

⁷² Cf. Der Synodale Weg, *Leben in gelingenden Beziehungen...*, p. 5.

⁷³ Cf. Idem, *Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft: Umgang mit geschlechtlicher Vielfalt*, Frankfurt 2023, pp. 1-3.

⁷⁴ Ibid., p. 6.

⁷⁵ Cf. *ibid.*, p. 5; Idem, *Priesterliche Existenz heute: Enttabuisierung und Normalisierung – Voten zur Situation nicht-heterosexueller Priester*, Frankfurt 2023, pp. 5-6.

jak i przedstawiciele watykańskich dykasterii i członkowie kolegium biskupiego z różnych stron świata. Warto po krótko przeanalizować reakcje przedstawicieli Kościoła na różnych stopniach.

Jeszcze przed zwołaniem pierwszego spotkania NDS, Ojciec Święty Franciszek w *Liście do pielgrzymującego ludu Bożego w Niemczech* przestrzegł, iż „jedną z pierwszych i największych pokus w Kościele, którą jest przeświadczenie, że rozwiązanie problemów możliwe jest przez reformy strukturalne, organizacyjne i administracyjne”⁷⁶. Zaprosił jednocześnie wszystkich katolików niemieckiego do „prymatu ewangelizacji” i wskazał na potrzebę wspólnego podążania drogą synodalności, tj. łączności Kościołów partykularnych ze Stolicą Apostolską w każdej synodalnej formie⁷⁷. W kolejnym watykańskim przesłaniu prefekt Kongregacji Nauki Wiary kard. Luis Ladaria SJ, prefekt Kongregacji ds. Biskupów kard. Marc Ouellet oraz Sekretarz Stanu Stolicy Apostolskiej kard. Pietro Parolin wyrazili ocenę, iż „plany biskupów niemieckich naruszają normy kanoniczne i faktycznie zmierzają do zmiany powszechnych norm i nauki Kościoła”⁷⁸. W ostatniej, krytycznej wypowiedzi papieża Franciszka na temat obrad niemieckiej drogi synodalnej można było usłyszeć, iż droga synodalna jest „elitarną, niepomocną i niosącą zagrożenie dla procesów kościelnych”⁷⁹.

Jakie zdanie miałyby w tej sprawie Joseph Ratzinger/ Benedykt XVI? Na to pytanie nie można odpowiedzieć jednoznacznie. Istnieje jednak przekonanie, że byłoby ono zbliżone do tego stanowiska, jakie wobec NDS wyrażał wielokrotnie jego wieloletni niemiecki współpracownik i były prefekt Kongregacji Nauki Wiary kard. Gerhard L. Müller: „narzucenie katolikom w Niemczech decyzji sprzecznych z wiarą jest

⁷⁶ *Papież do Niemców: droga synodalna, ale z Kościołem powszechnym*, w: <https://www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2019-06/papiez-list-do-niemcow-droga-synodalna-ewangelizacja.html> (dostęp 6.09.2023).

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ *Watykańskie zastrzeżenia do niemieckiej drogi synodalnej*, w: <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2019-09/watykanskie-zastrzezenia-droga-synodalna-niemcy-ouellet-kasper.html> (dostęp 6.09.2023).

⁷⁹ *Franciszek potępia niemiecką drogę synodalną*, w: <https://www.ekai.pl/franciszek-potepia-niemiecka-droge-synodalna/> (dostęp 6.09.2023).

At first glance, the briefly presented demands seem fundamentally generous, courageous, necessary and on the side of the rejected and marginalised. However, the fundamental question that arises after reading the theses of the German Synodal Way is whether this form of synodal journey is what the synodality of the Church should be in its essence? Is it not the case, however, that under loud and heroic slogans, a revolution in doctrine is being attempted in an almost imperceptible manner, explaining it in terms of the good of people and societies? Answers to these questions were sought personally by Pope Francis, as well as by representatives of the Vatican dicasteries and members of the College of Bishops from various parts of the world. It is worth briefly examining the reactions of the Church's representatives at different levels.

Even before the first German Synodal Way meeting was convened, the Holy Father Francis, in his *Letter to the Pilgrim People of God in Germany*, warned that “one of the first and greatest temptations in the Church was to believe that the solutions to current and future problems would come only from purely structural or bureaucratic reforms, but that, at the end of the day, they would not have touched the vital nuclei that need attention.”⁷⁶ He also invited all German Catholics to the “primacy of evangelisation” and pointed to the need to follow the path of synodality together, i.e. the communion of the particular Churches with the Holy See in every synodal form.⁷⁷ In another Vatican message, the Prefect of the Congregation for the Doctrine of the Faith, Cardinal Luis Ladaria SJ, the Prefect of the Congregation for Bishops, Cardinal Marc Ouellet, and the Secretary of State of the Holy See, Cardinal Pietro Parolin, expressed the assessment that “the plans of the German bishops violate canonical norms and actually aim to change the universal norms and

⁷⁶ *Pope to Germans: Synodal Way, but with the universal Church*, in: <https://plenarycouncil.catholic.org.au/wp-content/uploads/2019/08/LETTER-OF-THE-HOLY-FATHER-FRANCIS-to-Church-in-Germany.pdf> (accessed on 6.09.2023).

⁷⁷ *Ibid.*

sprzeczne z fundamentem Kościoła katolickiego i jest nieważne. Władza dyscyplinarna biskupów nigdy nie może służyć egzekwowaniu heretyckich doktryn lub czynów niemoralnych”⁸⁰. Kardynał apelował do trwającej niemieckiej drogi synodalnej słowami: „to nie my ustanawiamy, kształtujemy, reformujemy Kościół, ani nie dostosowaliśmy go do zawsze ambiwalentnej nauki, społeczeństwa, panującej kultury. Kościół jest głęboko zakorzeniony w tajemnicy Trójcy Jedyne Boga”⁸¹. W innym miejscu przypomina: „dostosowanie się do tego, co światowe i politycznie poprawne, nie czyni Kościoła [...] bardziej atrakcyjnym. Kościół nie staje się bardziej atrakcyjny, gdy głosi to, co światu już wie. Jest dla świata, ale nie jest z tego świata”⁸². Bardzo wyraźnie można wyodrębnić dokładnie ten sam zmysł teologiczny, który cechował eklezjologię Josepha Ratzingera/ Benedykta XVI. Nieprzypadkowo również widać zbieżność dwóch byłych prefektów Kongregacji Nauki Wiary, którzy przez wiele lat byli stróżami kościelnego depozytu wiary, znając również doskonale rzeczywistość Kościoła w Niemczech.

Wszelkie reakcje najwyższych władz Kościoła zostały symbolicznie odłożone na bok, natomiast podejmowane na oficjalnych obradach ustalenia synodalne, przegłosowywane demokratycznie większością głosów, coraz mocniej dokonały podziałów wewnątrz niemieckiego episkopatu⁸³. Sami uczestnicy obrad byli zdania, że wielokrotnie podejmowane kwestie nie były tożsame z oficjalnym nauczaniem Kościoła katolickiego. Dziwi to tym bardziej, iż aktualny przewodniczący KEN postulował, aby Stolica Apostolska wdrożyła przegłosowane na obradach synodalnych wskazania⁸⁴. Zgodnie z ustaleniami NDS, po zakończeniu obrad,

⁸⁰ Kard. Müller o Drodze Synodalnej: trudno sobie wyobrazić wyjście, w: <https://www.ekai.pl/kard-muller-o-drodze-synodalnej-trudno-sobie-wyobrazic-wyjscie/> (dostęp 6.09.2023).

⁸¹ Tamże.

⁸² G.L. Müller, *Prawda. Raport o stanie Kościoła*, tłum. J. Jurczyński, Kraków 2021, s. 332.

⁸³ *Rośnie spór niemieckich biskupów o przebieg drogi synodalnej*, w: <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2020-05/spor-niemieckich-biskupow-o-przebieg-drogi-synodalnej.html> (dostęp 6.09.2023).

⁸⁴ Tamże.

teachings of the Church.”⁷⁸ In the last, critical statement of Pope Francis on the deliberations of the German Synodal Way, it could be heard that the Synodal Way is “elitist, unhelpful and a threat to ecclesial processes.”⁷⁹

What would Joseph Ratzinger/Benedict XVI’s opinion on the matter be? It is impossible to answer this question unequivocally. However, there is a conviction that it would be similar to the position that his long-time German collaborator and former Prefect of the Congregation for the Doctrine of the Faith, Cardinal Gerhard L. Müller, repeatedly expressed: “The imposition on Catholics in Germany of decisions contrary to the faith is contrary to the foundation of the Catholic Church and is invalid. The disciplinary authority of bishops can never serve to enforce heretical doctrines or immoral acts.”⁸⁰ The Cardinal appealed to the ongoing German synodal journey with the words: “it is not we who establish, shape, reform the Church, nor have we adapted it to the always ambivalent doctrine, society, the prevailing culture. The Church is deeply rooted in the mystery of the Trinity of the one God.”⁸¹ In another place he recalls: “conforming to what is worldly and politically correct does not make the Church [...] more attractive. The Church does not become more attractive when she proclaims what the world already knows. It is for the world, but it is not of the world.”⁸² One can very clearly discern exactly the same theological sense that characterised the ecclesiology of Joseph Ratzinger/Benedict XVI. It is also no coincidence that one can see the convergence of the two former prefects of the Congregation

⁷⁸ *Vatican objections to the German Synodal Way*, in: <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2019-09/watykanskie-zastrzezenia-droga-synodalna-niemcy-ouellet-kasper.html> (accessed on 6.09.2023).

⁷⁹ *Francis condemns the German Synodal Way*, in: <https://www.ekai.pl/franciszek-potepia-niemiecka-droge-synodalna/> (accessed on 6.09.2023).

⁸⁰ *Card. Müller on the Synodal Road: it is difficult to imagine an exit*, in: <https://www.ekai.pl/kard-muller-o-drodze-synodalnej-trudno-sobie-wyobrazic-wyjscie/> (accessed on 6.09.2023).

⁸¹ *Ibid.*

⁸² G.L. Müller, *Truth. Report on the State of the Church*, Translation based on the Polish text translated by J. Jurczyński, Kraków 2021, p. 332.

a więc jeszcze w roku 2023 powinna powstać Rana Synodalna, która ma stanowić organ nadrzędny nad wszystkimi Kościołami partykularnymi w Niemczech w celu wprowadzania w życie przegłosowanych postulatów⁸⁵. Można zatem powiedzieć, że NDS została zakończona na etapie merytorycznym, by teraz, bez zbędnego czekania na rozstrzygnięcia trwającego w tym samym czasie Synodu o synodalności, skupić się na bezpośredniej realizacji swych praktycznych rozwiązań.

Ojciec Święty Franciszek postanowił ogłosić w Kościele powszechnym Synod o synodalności pod hasłem *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*. Wydarzenie to, zaplanowane na lata 2021–2024 dąży do możliwie najpełniejszej odpowiedzi na pytanie: „jak dzisiaj, na różnych poziomach (od lokalnego do powszechnego), realizuje się owo *podążanie razem*, które pozwala Kościołowi głosić Ewangelię, zgodnie z powierzona mu misją, i do podjęcia jakich działań zaprasza nas Duch Święty, abyśmy wzrastali jako Kościół synodalny?”⁸⁶ Papież Franciszek w synodalności, jako niezbywalnej cesze Kościoła, widzi szansę do wysłuchania głosu wszystkich wiernych, dlatego do wspólnej drogi, prowadzącej przez słuchanie, rozeznawanie i realizację synodalności zaprasza nie tylko biskupów, ale cały Lud Boży. Jest to bardzo znacząca zmiana, biorąc pod uwagę fakt, że do poprzednich Synodów Biskupów byli zapraszani tylko delegaci i reprezentanci spośród prezbiterów i świeckich. Stąd Synod o synodalności ma nie być zebraniem samych biskupów, aby debatować i stworzyć kolejny dokument, ale wydarzeniem bez precedensu, które ma „inspirować ludzi do marzenia o Kościele, którego część stanowimy, a także rozwijać ludzkie nadzieje, wzbudzać zaufanie, opatrywać rany, tworzyć nowe i głębsze relacje, uczyć się od siebie nawzajem, budować mosty, edukować

⁸⁵ Por. *Niemcy sprzeciwiają się Watykanowi – zamierzają powołać Radę Synodalną*, w: <https://kresy.pl/wydarzenia/niemcy-sprzeciwiaja-sie-watykanowi-zamierzaja-powolac-rade-synodalna> (dostęp 6.09.2023)

⁸⁶ *Vademecum Synodu o synodalności*, tłum. Biuro ds. komunikacji zagranicznej KEP, Watykan 2021, s. 9.

for the Doctrine of the Faith, who for many years were the guardians of the Church's deposit of faith, also perfectly familiar with the reality of the Church in Germany.

Any reaction from the Church's highest authorities was symbolically set aside, while the synodal decisions taken at the official deliberations, voted on democratically by a majority, increasingly created divisions within the German episcopate.⁸³ The participants themselves were of the opinion that, on many occasions, the issues addressed were not identical to the official teaching of the Catholic Church. This is all the more surprising in view of the fact that the current president of the German Bishops' Conference has called for the Holy See to implement the guidelines voted on at the synodal deliberations.⁸⁴ According to the findings of the German Synodal Way, after the end of the session, i.e. in 2023, the Synodal Wound should be created, which is to be the superior body over all particular Churches in Germany in order to implement the voted postulates⁸⁵. Therefore, it can be said that the German Synodal Way was completed at the substantive stage in order to now focus on the direct implementation of its practical solutions, instead of waiting unnecessarily for the decisions of the Synod on Synodality, which is under way at the same time.

The Holy Father Francis has decided to proclaim a Synod in the universal Church on Synodality under the theme *For a Synodal Church: Communion, Participation, and Mission*. This event, scheduled to take place between 2021 and 2024, seeks to answer as comprehensively as possible the question "How does this "journeying together" take place today on different levels (from the local level to the universal one), allowing the Church to proclaim the Gospel? and what steps is the Spirit inviting

⁸³ *The dispute of German bishops about the course of the synodal road is growing*, in: <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2020-05/spor-niemieckich-biskupow-o-przebieg-drogisynodalnej.html> (accessed on 6.09.2023).

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Cf. *Germany opposes the Vatican – they intend to appoint a Synodal Council*, in: <https://kresy.pl/wydarzenia/niemcy-sprzeciwiaja-sie-watykanowi-zamierzaja-powolac-rade-synodalna/> (accessed on 6.09.2023)

umysły, ogrzewać serca i przywracać siłę do działań na rzecz naszej wspólnej misji”⁸⁷.

Synod ma przewidziane swoje trzy zasadnicze etapy, odpowiadające temu, czym powinna być kościelna synodalność. Pierwszym krokiem jest słuchanie. Nie chodzi tu jednak o bierne bycie obok, skupione tylko na czynnym wypowiedzeniu swego zdania o Kościele. Jak przypomina *Vademecum*, „synodalne słuchanie jest ukierunkowane na rozeznawanie [...]. Słuchamy siebie nawzajem, tradycji wiary i znaków czasu, aby rozeznąć, co Bóg mówi do nas wszystkich”⁸⁸. Mówiąc wprost – papież Franciszek chce odkryć *sensus fidei* Kościoła dzisiaj, ale również usłyszeć, z czym zмага się każdy członek wspólnoty wierzących. Jak zauważył sam Ojciec Święty, synodalne słuchanie ma dwa wymiary: „słuchania Boga, aż po usłyszenie z Nim krzyku ludu; słuchania ludu, aż po odkrycie w nim tego, do czego wzywa nas Bóg”⁸⁹. Rozpoczęcie procesu synodalnego od słuchania jest prawdziwym odkryciem sedna wspólnej drogi: poznawać Boga to poznawać drugiego człowieka – tym samym jest poznanie Kościoła jako wspólnoty bosko-ludzkiej, w której każdy odnajduje swoje miejsce i misję. Słuchanie dla Synodu jest jego jedyną i niezastępowalną metodą działania⁹⁰.

Kolejnym etapem Synodu o synodalności jest duchowe rozeznanie tego, co się usłyszało. Ponieważ jest to również zadanie z gruntu duchowe, potrzeba ku jego realizacji nadzwyczajnych środków. *Vademecum* precyzuje, że jeśli słuchanie jest metodą, to rozeznawanie musi być celem synodu⁹¹. Dla osiągnięcia tego celu, poza uważnym duchowym słuchaniem, warto skorzystać ze znanych kościelnych metod rozeznawania, jakimi są modlitwa, refleksja, poznawanie swoich dyspozycji wewnętrznych oraz rozmowa z drugim człowiekiem. Nie każde usłyszane słowo musi od razu pochodzić od Boga, tak jak nie każdy człowiek

⁸⁷ Tamże, s. 9-10.

⁸⁸ Tamże, s. 15.

⁸⁹ Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 36 (2015) nr 11, s. 5.

⁹⁰ *Vademecum...*, s. 15.

⁹¹ Tamże.

us to take in order to grow as a synodal Church?”⁸⁶ Pope Francis sees synodality, as an inalienable attribute of the Church, as an opportunity to listen to the voice of all the faithful, so he is inviting not only the bishops, but the entire People of God to join him in a common journey leading through listening, discernment and implementation of synodality. This is a very significant change, given that for previous Synods of Bishops only delegates and representatives from among the presbyters and laity were invited. Hence, the Synod on Synodality is not supposed to be a gathering of bishops alone to debate and produce another document, but an unprecedented event that “is intended to inspire people to dream about the Church we are called to be, to make people’s hopes flourish, to stimulate trust, to bind up wounds, to weave new and deeper relationships, to learn from one another, to build bridges, to enlighten minds, warm hearts, and restore strength to our hands for our common mission.”⁸⁷

Synod is designed to have its three essential steps, corresponding to what ecclesial synodality should be. The first step is listening. However, this does not mean being passive alongside and focused only on actively voicing one’s opinion about the Church. As the *Vademecum* reminds us that “Synodal listening is oriented towards discernment. (...) We listen to each other, to our faith tradition, and to the signs of the times in order to discern what God is saying to all of us.”⁸⁸ To put it simply, Pope Francis wants to discover the *sensus fidei* of the Church today, but also to hear what each member of the community of believers is struggling with. As the Holy Father himself noted, synodal listening has two dimensions, i.e. “to listen to God, so that with him we may hear the cry of his people; to listen to his people until we are in harmony with the will to which God calls us.”⁸⁹ To begin the synodal process by listening is to truly discover

⁸⁶ *For a Synodal Church: Communion, Participation, and Mission Vademecum for the Synod on Synodality*, 7.09.2021, <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2021/09/07/0541/01166.html> (accessed 7.11.2023).

⁸⁷ *Ibidem*, p. 9.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 15.

⁸⁹ Francis, *Address at the ceremony commemorating the 50th anniversary of the Synod of Bishops*, https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html.

w sposób naturalny mówi do drugiego w sposób dobry i owocny. Mądre rozeznanie, czyli ewangeliczne odsiewanie ziarna od plew i poznawanie prawdziwych słów zdaje się być dzisiaj niezwykle cenne.

Ostatnim etapem procesu synodalnego w papieskim Synodzie jest uczestnictwo. „Jeśli słuchanie jest metodą procesu synodalnego, a rozeznawanie celem, to uczestnictwo jest drogą. Wspieranie uczestnictwa prowadzi do wyjścia z nas samych, aby zaangażować osoby o innych poglądach”⁹². Łatwo jest iść wspólną drogą, gdy wszyscy zgadzają się ze sobą w każdej przestrzeni. O wiele trudniej, gdy po procesie słuchania i rozeznawania okazuje się, że są obok osoby, które szczerze i w dobrej intencji chcą przedstawić prawdę, którą ciężko jest przyjąć. Na tym etapie chodzi zwłaszcza o skupienie uwagi na osobach, które czują się wyłączone z uczestnictwa w Kościele – marginalizowanych, wyszydzanych, czy dyskryminowanych. Już w 2018 roku papież mówił do młodych w ramach zwoływanego Synodu o Młodych „idźcie na peryferie, Jezus już tam jest”⁹³, natomiast w ramach Światowych Dni Młodzieży w Krakowie w 2016 roku apelował do młodych: „dzisiaj my, dorośli, potrzebujemy was, byście nas nauczyli życia w różnorodności, tak jak dzisiaj, w dialogu, w dzieleniu się, w wielokulturowości nie jako zagrożeniu, lecz jako szansie na przyszłość: miejcie odwagę nauczyć nas, że łatwiej jest budować mosty niż wznosić mury”⁹⁴. Zrozumiałym zatem wydaje się pragnienie papieża, aby w Synodzie o synodalności uczestniczyli wszyscy, którzy czują się w różny sposób uczestnikami wspólnej drogi Kościoła.

Papież postanowił zmienić również formalną stronę Synodu, nie ograniczając go tylko do *Instrumentum laboris* i zwyczajnego spotkania biskupów w Watykanie. Również w tej przestrzeni czyni konkretne zmiany. Niektóre etapy już są zrealizowane, inne dopiero mają się odbyć.

⁹² Tamże.

⁹³ *Papież – Kościół musi się nawrócić, aby wsłuchać się w młodych*, w: <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2018-09/podroz-apostolska-estonia-spotkanie-mlodzi.html> (dostęp 6.09.2023)

⁹⁴ *Papież do młodych: Nie przyszlismy na świat, aby „wegetować”, ale żeby zostawić ślad*: <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/527559,papiez-franciszek-brzegi-sdm-kanapa-szczescie-slada-w-historii.html> (dostęp 6.09.2023)

the heart of the common journey: to know God is to know the other person – which is to know the Church as a divine-human community in which everyone finds his or her place and mission. Listening for the Synod is its only and irreplaceable method of action.⁹⁰

The next stage of the Synod on Synodality is the spiritual discernment of what has been heard. Since this is also a fundamentally spiritual task, extraordinary means are needed for its implementation. The *Vademecum* specifies that if listening is the method, then discernment must be the goal of the synod.⁹¹ To achieve this aim, apart from attentive spiritual listening, it is worth using the well-known ecclesiastical methods of discernment, which are prayer, reflection, exploring one's inner dispositions and conversation with another person. Not every word heard must immediately come from God, just as not every person naturally speaks to another in a good and fruitful way. Wise discernment, i.e. the evangelical sifting of the wheat from the chaff and knowing the true words, seems to be extremely valuable today.

The final stage of the synodal process in the Pontifical Synod is participation. “If listening is the method of the Synodal Process, and discerning is the aim, then participation is the path. Fostering participation leads us out of ourselves to involve others who hold different views than we do.”⁹² It's easy to walk the same path when everyone agrees in every space. It is much more difficult when, after the process of listening and discernment, it turns out that there are next to you who sincerely and with good intentions want to present a truth that is hard to accept. At this stage, it is especially about focusing on people who feel excluded from participation in the Church – marginalized, mocked, or discriminated against. Back in 2018, the Pope spoke to young people during the Synod on Youth “go to the peripheries, Jesus is already there”⁹³, while during

⁹⁰ *Vademecum...*, p. 15.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Pope – The Church must convert in order to listen to the young*, in: <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2018-09/podroz-apostolska-estonia-spotkanie-mlodzi.html> (accessed on 6.09.2023)

Najpierw na poziomie parafii, diecezji i danych regionów (państw) dokonano się wzajemne słuchanie Ducha Świętego i wszystkich członków Kościołów partykularnych. Następnie po 7 spotkaniach kontynentalnych powstał owoc dotychczasowych prac – liczące ponad 70 stron *Instrumentum laboris*¹, stanowiące syntezę wszystkich pytań, przed jakimi staną biskupi zgromadzeni na kolejnym etapie Synodu – pierwszej sesji XVI Zgromadzenia Ogólnego w Watykanie w dniach 4-29 października 2023 roku.

W głównym haśle Synodu pojawiają się trzy zasadnicze słowa, towarzyszące obradom synodalnym na wszystkich etapach. Pierwszym jest komunია (łac. *communio* – jedność). Z treści *Instrumentum laboris* przewidzianej na Synod wynika, że wszyscy dyskutanci podejmujący temat komunii zrozumieli, że nie chodzi tu o socjologiczną masę, ale o wejście w jedność jako dar Trójcy Świętej. Bóg, który stanowi jedność w odrębności osób, uczy wszystkie swoje dzieci duchowego braterstwa, budowanego więzią miłości². Ponadto jedność między wierzącymi powinna być budowana w odniesieniu do tajemnicy krzyża (wymiar wertykalny – jedność ludzi z Bogiem; wymiar horyzontalny – jedność między ludźmi) oraz Eucharystii. Ten ostatni watek eucharystycznego *communio* bardzo wyraźnie akcentował Joseph Ratzinger/Benedykt XVI, czego odzwierciedleniem jest nawiązanie w *Instrumentum laboris* do jego tekstu: „liturgia przyczynia się w najwyższym stopniu do tego, aby wierni swoim życiem wyrażali oraz ujawniali innym ludziom misterium Chrystusa i rzeczywistą naturę prawdziwego Kościoła”³. Eucharystia jest dla Synodu „podstawowym kluczem synodalności”⁴.

Drugim słowem Synodu jest uczestnictwo, o którym była już mowa wcześniej. Na etapie słuchania i rozeznawania odkryto, że nie chodzi tutaj o podział wśród konkretnych urzędów i stanowisk w instytucjach

¹ XVI Zgromadzenie Ogólne Zwyczajne Synodu Biskupów, *Instrumentu laboris* (dalej IL), tłum. Biuro ds. komunikacji zagranicznej KEP, Watykan 2023.

² Por. IL 46.

³ Benedykt XVI, Adhortacja posynodalna *Sacramentum Caritatis*, Kraków 2009, nr 2.

⁴ IL 47.

the World Youth Day in Krakow in 2016 he appealed to young people: “We, the adults, need you to teach us how to live together in diversity (...). You need to have the courage to teach us that it is easier to build bridges rather than to erect walls!”¹ The Pope’s desire for the Synod on Synodality to include all those who feel in different ways partakers of the Church’s common journey therefore seems understandable.

The Pope has also decided to change the formal side of the Synod, not limiting it to the *Instrumentum Laboris* and the ordinary meeting of the bishops at the Vatican. He is making tangible changes in this field as well. Some stages have already been implemented, others are yet to take place. First, at the level of parishes, dioceses and the regions (states) concerned, there was a mutual listening to the Holy Spirit and to all the members of the particular Churches. Then, after seven continental meetings, the fruit of the work done so far was produced – an *Instrumentum Laboris*² of more than 70 pages, which is a synthesis of all the questions that the bishops will face at the next stage of the Synod – the first session of the XVI General Assembly at the Vatican from 4 to 29 October 2023.

The Synod’s main slogan features three essential words, which accompany the synodal deliberations at all stages. The first is communion (Latin *communio* – unity). It is evident from the contents of the *Instrumentum Laboris* provided for the Synod that all those discussing the theme of communion understood that it was not a matter of a sociological mass, but of entering into unity as a gift of the Trinity. God, who constitutes unity in the separateness of persons, teaches all his children spiritual brotherhood, built up by a bond of love.³ Furthermore, unity between believers should be built up with reference

¹ *Pope to the young: We we do not come into the world to „vegetate”, but to leave a trace:* <https://iadomosci. Dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/527559, papiez-franciszek-brzegi-sdm-kanapa-szczescie-slad-w-historii.html> (accessed on 6.09.2023)

² XVI Ordinary General Assembly of the Synod of Bishops, *Instrument laboris* (hereinafter IL), <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2023/06/20/230620e.html> (accessed 7.11.2023) Vatican 2023.

³ Cf. IL 46.

kościelnych. Uczestnictwo zostało rozeznane jako proces „całościowej formacji, zarówno początkowej, jak i ciągłej, dla wszystkich członków Ludu Bożego”⁵. W tym postulatcie wyraża się przekonanie, że jeśli biskupi, prezbiterzy, diakoni, osoby konsekrowane i wierni świeccy będą prowadzić pogłębioną formację, wówczas dynamicznej zmianie ulegną sposoby sprawowania władzy w Kościele. Stąd zmiana Kościoła nie dokonuje się przez odgórne reformy i dekryty, ale przez oddolne dojrzewanie do pełni człowieczeństwa na wzór Jezusa Chrystusa.

Trzecim tematem Synodu jest misja (łac. *missio* – posłanie). Św. Jan Paweł II już kilkadziesiąt lat temu przypominał: „komunia i misja są ze sobą głęboko związane, przenikają się i nawzajem implikują tak dalece, że komunია jest równocześnie źródłem i owocem misji: komunია jest misyjna, misja zaś służy komunii”⁶. Należy przestać rozumieć istnienie Kościoła jako komunijnego *ad intra* i misyjnego *ad extra*. Jeśli Kościół zachowuje swoje integralne *communio*, wówczas staje się wiarygodnym świadkiem dla siebie samego i ludzi, którzy go postrzegają, będąc poza jego wspólnotą. Oczywistym jest zatem, że Ewangelię głosi się najpierw braciom i siostram, by wspólnie z nimi chcieć wspólnie budować dobro w świecie⁷. Ważne jest w tym miejscu również odkrycie, że cały Kościół synodalny jest misyjny, a zatem każdy jego członek musi być na różne sposoby zaangażowany w posłannictwo zbawcze Kościoła. Tym samym cały Lud Boży powinien konfrontować się z pytaniem, czy na pewno odpowiednio „udaje mu się zabiegać o wkład wszystkich, każdego z jego darami i zadaniami, doceniając różnorodność charyzmatów i łącząc związek między darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi”⁸.

4. WNIOSKI TEOLOGICZNO-PASTORALNE

Warto zastanowić się, która z tych dwóch form synodalności (Synod o synodalności oraz Niemiecka Droga Synodalna) bardziej odpowiada

⁵ IL 59.

⁶ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, Wrocław 1990, nr 32.

⁷ Por. IL 54.

⁸ IL 54.

to the mystery of the cross (vertical dimension – unity of people with God; horizontal dimension – unity between people) and the Eucharist. This last strand of Eucharistic *communio* was very clearly emphasised by Joseph Ratzinger/Benedict XVI, as reflected in the reference in the *Instrumentum Laboris* to his text: “The very nature of a Christian church is defined by the liturgy, which is an assembly of the faithful (ecclesia) who are the living stones of the Church.”⁴ For the Synod, the Eucharist is “a synodal key.”⁵

The second word the Synod speaks of is participation, as mentioned earlier. During the listening and discernment stage, it was discovered that this was not about division among specific offices and positions in ecclesiastical institutions. Participation was discerned as a process of “integral formation, initial and ongoing, for all members of the People of God.”⁶ This postulate expresses the conviction that if bishops, presbyters, deacons, consecrated persons and the lay faithful pursue an in-depth formation, then the ways of exercising authority in the Church will change dynamically. Hence, the change of the Church does not take place through top-down reforms and decrees, but through a bottom-up maturation to the fullness of humanity in the image of Jesus Christ.

The third theme of the Synod is mission (Latin *missio* – sending). St John Paul II would point out decades ago: “Communion and mission are profoundly connected with each other, they interpenetrate and mutually imply each other, to the point that communion represents both the source and the fruit of mission: communion gives rise to mission and mission is accomplished in communion.”⁷ It is necessary to stop understanding the existence of the Church as communion *ad intra* and missionary *ad extra*. If the Church preserves her integral *communio*, then she

⁴ Benedict XVI, Post-Synodal Exhortation *Sacramentum Caritatis*, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20070222_sacramentum-caritatis.html (accessed 7.11.2023).

⁵ IL 47.

⁶ IL 59.

⁷ John Paul II, Apostolic Exhortation *Christifideles laici*, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html (accessed 7.11.2023).

temu, co Magisterium oraz wierny doktrynie katolickiej Joseph Ratzinger/Benedykt XVI określili jako wpisane w synodalność Kościoła. Na pierwszy rzut oka obie inicjatywy idą podobnym szlakiem: zapraszają wszystkich wierzących do debaty i poruszają tematy dotyczące całego Kościoła od poziomu lokalnego po powszechny. Z drugiej jednak strony, wnikając głębiej w ich merytoryczne materiały, widać rozbieżność w prawie każdym aspekcie.

Przede wszystkim Niemiecka Droga Synodalna realizuje dokładnie to, przed czym przestrzegał Joseph Ratzinger: rozumie synodalność jako demokratyczne rządy, sprawy fundamentalne poddaje głosowaniom, natomiast do kryzysów i nadużyć podchodzi czysto społecznie i praktycznie. Tłumacząc konieczność zmian, nie boi się najpierw zobowiązywać poszczególne diecezje do skonfrontowania się z postulatami Drogi, by w rezultacie żywić przekonanie, że krytyczne wobec nich Magisterium kiedyś zrozumie swój błąd i zaprosi ich do merytorycznej dyskusji, w celu wypracowania kolejnych potrzebnych reform doktrynalnych i dyscyplinarnych. Największym niebezpieczeństwem Niemieckiej Drogi Synodalnej jest stojąca przed nią pokusa, by myślać o korzyściach społecznych i odwołując się do ważnych haseł egalitaryzmu i walki z dyskryminacją, stosować postulaty odchodzenia od obowiązującej doktryny wiary, aby stworzyć nowe, poprawione treści, pośrednio wynikające tylko z Tradycji i Pisma Świętego. Jasno krytykuje taką postawę Benedykt XVI, pisząc w 2019 roku: „kryzys spowodowany wieloma przypadkami nadużyć ze strony duchownych skłania nas do postrzegania Kościoła jako czegoś wręcz nieudanego, co teraz musimy wziąć w swoje ręce i ukształtować na nowo. Ale Kościół stworzony przez nas nie jest żadną nadzieją”⁹. Rozwiązanie jakichkolwiek kryzysów nie leży w demontażu instytucji czy reformie doktryny, ale jedynie w „posłuszeństwie i miłości do naszego Pana Jezusa Chrystusa”¹⁰.

⁹ Benedykt XVI, *Kościół a skandal nadużyć seksualnych*, w: *Co to jest chrześcijaństwo? Testament duchowy*, red. E. Guerriero, tłum. D. Chodyniecki, Kraków 2023, s. 226.

¹⁰ Tamże, s. 219-220.

becomes a credible witness to herself and to the people who perceive her while outside her community. It is therefore obvious that the Gospel is proclaimed first to brothers and sisters in order to want to build up the good in the world together with them.⁸ It is also relevant here to discover that the whole synodal Church is missionary, and therefore every member must be involved in the Church's salvific mission in various ways. Thus, all the People of God should be confronted with the question as to whether they are in fact "able to solicit the contribution of all, each with their gifts and roles, valuing the diversity of charisms and integrating the relationship between hierarchical and charismatic gifts."⁹

4. THEOLOGICAL AND PASTORAL CONCLUSIONS

It is worth considering which of these two forms of synodality (the Synod on Synodality and the German Synodal Way) is more in line with what the Magisterium and Joseph Ratzinger/Benedict XVI, faithful to Catholic doctrine, have described as inherent in the synodality of the Church. At first glance, both initiatives follow a similar path: they invite all believers to debate and address topics that affect the whole Church from the local to the universal level. On the other hand, however, when delving deeper into their substantive materials, one sees a divergence in almost every aspect.

The German Synodal Way, primarily, implements exactly what Joseph Ratzinger warned against: it understands synodality as democratic governance, puts fundamental matters to a vote, while it takes a purely social and practical approach to crises and abuses. In explaining the need for change, he is not afraid to first oblige the individual dioceses to confront the demands of the Way, so that, as a result, he is convinced that the Magisterium, which is critical of them, will one day realise its mistake and invite them to a substantive discussion, in order to work out further doctrinal and disciplinary reforms that are needed

⁸ Cf. IL 54.

⁹ IL 54.

Synod o synodalności od początku przedstawiał się jako inicjatywa służąca odkryciu istoty Kościoła, który potrafi dostrzec godność każdego należącego do Niego członka. Metodologia Synodu jasno pokazuje, że jego uczestnicy nie będą rościć sobie praw do tworzenia „nowego Kościoła”, który bardziej wpisze się w nowe znaki czasu. Kościół synodalny dla papieża Franciszka – inicjatora Synodu to „Kościół słuchający”¹¹, co oznacza, że w podążaniu wspólną drogą należy najpierw słuchać Boga, by przez niego usłyszeć drugiego człowieka; konsekwentnie zatem słuchanie drugiego będzie w pewnej mierze odnosiło się do odkrycia w nim głosu samego Bożego Ducha. Stąd synodalność, realizowana w tej formie obrad, ma duże szanse, aby odkryć oddolne i duchowe środki do przewycięzania kryzysów, z jakimi mierzy się dzisiejszy Kościół katolicki.

Korzystanie z wypracowanych, tradycyjnych form wspólnego rozważania i prowadzenie obrad w sposób jednoznacznie odwołujący się do obrazu Eucharystii jest dokładnie tym, do czego nieustannie wzywał w swoim nauczaniu Joseph Ratzinger/ Benedykt XVI. Sam niemiecki teolog bardzo wyraźnie podkreślał istotę misyjności i komunijności Kościoła, w którym uczestniczy, na różny sposób, każdy ochrzczony. Jeśli więc trzeba wskazać, do której formy synodalnych praktyk byłoby dziś bliżej Josephowi Ratzingerowi/ Benedyktowi XVI, to z dużym prawdopodobieństwem trzeba byłoby wskazać zwołany przez papieża Franciszka Synod o synodalności. Należy żywić nadzieję, że kontynuowane obrady, odwołując się do pierwszych wiążących wniosków w *Instrumentum laboris*, pozostaną w dobrym tego słowa znaczeniu synodalne – tj. otwarte na głos Ducha Świętego i *sensus fidei* całego Ludu Bożego.

Streszczenie

Artykuł podejmuje zagadnienie synodalności w Kościele katolickim w rozumieniu Josepha Ratzingera/ Benedykta XVI. Jest to temat szczególnie ważny dzisiaj, kiedy członkowie ludu Bożego patrzą z coraz większym niepokojem

¹¹ Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości...*, s. 6.

The greatest danger the German Synodal Way faces is the temptation, while thinking of social benefits and appealing to the important slogans of egalitarianism and anti-discrimination, to use demands to deviate from the existing doctrine of the faith in order to create new, revised content, implicitly deriving only from Tradition and Scripture. Benedict XVI clearly criticises this approach and writes in 2019: “The crisis, caused by the many cases of clerical abuse, urges us to regard the Church as something almost unacceptable, which we must now take into our own hands and redesign. But a self-made Church cannot constitute hope.”¹⁰ The solution to any crises does not lie in the dismantling of institutions or the reform of doctrine, but in “(only) obedience and love for our Lord Jesus Christ.”¹¹

From the outset, the Synod on Synodality presented itself as an initiative to discover the essence of a Church that is capable of perceiving the dignity of its every member. The methodology of the Synod clearly shows that its participants will not claim to create a ‘new Church’ that is more in tune with the new signs of the times. The Synodal Church for Pope Francis – the initiator of the Synod – is a “listening Church,”¹² which means that in following a common path, one must first listen to God in order to hear the other through him; consequently, listening to the other will to some extent refer to discovering in him the voice of God’s very Spirit. Hence synodality, pursued in this form of deliberation, has a good chance of discovering grassroots and spiritual means to overcome the crises facing the Catholic Church today.

The use of elaborated, traditional forms of communal discernment and the conduct of deliberations in a way that explicitly refers to the image of the Eucharist is exactly what Joseph Ratzinger/Benedict XVI constantly called for in his teaching. The German theologian himself very clearly emphasised the essence of the missionary and communal nature

¹⁰ Benedict XVI, *The Church and the scandal of sexual abuse*, <https://www.catholicnewsagency.com/news/41013/full-text-of-benedict-xvi-essay-the-church-and-the-scandal-of-sexual-abuse> (accessed 7.11.2023)..

¹¹ Ibid.

¹² Francis, *Speech during the ceremony...*, p. 6.

i zastanowieniem na różnie realizowane w ostatnim czasie praktyki synodalne wewnątrz Kościoła. Potrzeba zatem właściwej oceny synodalności, którą przynosi jeden z największych teologów XX i XXI wieku. W pierwszym punkcie artykuł omawia pojęcie synodalności, które kształtowało się na przełomie XX wieków Kościoła. Drugi punkt stanowi prezentację refleksji niemieckiego myśliciela na temat kościelnej synodalności. Ostatnie punkty są teologicznym zestawieniem dążeń Niemieckiej Drogi Synodalnej i Synodu o synodalności, aby zastanowić, której z nich bliżej do magisterialnego, a w tym również do ratzingerowskiego rozumienia synodalności jako istotnej cechy Kościoła.

Słowa kluczowe: synod, komunია, uczestnictwo, misja, reforma

BIBLIOGRAFIA

- XVI Zgromadzenie Ogólne Zwyczajne Synodu Biskupów, *Instrumentu laboris*, tłum. Biuro ds. komunikacji zagranicznej KEP, Watykan 2023.
- Benedykt XVI, Adhortacja posynodalna *Sacramentum Caritatis*, Kraków 2009.
- Benedykt XVI, *Kościół a skandal nadużyć seksualnych*, w: *Co to jest chrześcijaństwo? Testament duchowy*, red. E. Guerriero, tłum. D. Chodyniecki, Kraków 2023, s. 205-230.
- Botte B., *Kollegialcharakter des Priester – und Bischofamt*, w: *Das apostolische Amt*, red. J. Guyot, tłum. b.d., Mainz 1961.
- Cyprian, *De catholicae ecclesiae unitate*, w: *Patres apostolici*, t. 1, red. F.X. Funk, tłum. b.d., Tübingen 1901, s. 212-214.
- Der Synodale Weg, *Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche: Frauen in sakramentalen Ämtern – Perspektiven für das weltkirchliche Gespräch*, tłum. b.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche: Verkündigung des Evangeliums durch Lai*innen in Wort und Sakrament*, tłum. b.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft: Segensfeiern für Paare, die sich lieben*, tłum. b.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft: Umgang mit geschlechtlicher Vielfalt*, tłum. b.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Priesterliche Existenz heute: Der Zölibat der Priester – Bestärkung und Öffnung*, tłum. b.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Priesterliche Existenz heute: Enttabuisierung und Normalisierung – Voten zur Situation nicht-heterosexueller Priester*, tłum. b.d., Frankfurt 2023.

of the Church, in which every baptised person participates, in different ways. If, therefore, one has to point to which form of synodal practice Joseph Ratzinger/Benedict XVI would be closer to today, one would in all probability have to point to the Synod on Synodality convened by Pope Francis. It is to be hoped that the continuing deliberations, referring to the first binding conclusions in the *Instrumentum Laboris*, will remain synodal in the good sense of the word, i.e. open to the voice of the Holy Spirit and the *sensus fidei* of all the People of God.

Abstract

The article addresses the issue of synodality in the Catholic Church as understood by Joseph Ratzinger/Benedict XVI. It is a topic of particular relevance today, when members of the People of God are increasingly concerned and puzzled by the various recent synodal practices within the Church. What is needed, therefore, is a proper assessment of synodality brought by one of the greatest theologians of the 20th and 21st centuries. In the first point, the paper discusses the concept of synodality as it evolved at the turn of the 20th century Church. The second point is a presentation of the German thinker's reflections on ecclesial synodality. The final points are a theological juxtaposition of the aspirations of the German Synodal Way and the Synod on Synodality with a view to reflecting on which of them is closer to a magisterial, including Ratzinger's understanding of synodality, as an essential feature of the Church.

Keywords: synod, communion, participation, mission, reform.

BIBLIOGRAPHY

- XVI Ordinary General Assembly of the Synod of Bishops, *Instrumentum laboris*, translated into Polish by Office for Foreign Communications of the Polish Bishops' Conference, Vatican 2023.
- Benedict XVI, Post-Synodal Exhortation *Sacramentum Caritatis*, Krakow 2009.
- Benedict XVI, *The Church and the sexual abuse scandal, in What is Christianity? A spiritual testament*, ed. E. Guerriero, translated into Polish by D. Chodyniecki, Kraków 2023, pp. 205-230.
- Botte B., *Kollegialcharakter des Priester – und Bischofamt*, in: *Das apostolische Amt*, ed. J. Guyot, transl. b.d., Mainz 1961.

- Dykasteria Nauki Wiary, *Responsum ad dubium odnośnie udzielania błogosławieństwa związkom osób tej samej płci*, Watykan 2021.
- Franciszek potępia niemiecką drogę synodalną, w: <https://www.ekai.pl/franciszek-potepia-niemiecka-droge-synodalna/> (dostęp 6.09.2023).
- Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów*, „L'Osservatore Romano” wersja polska 36 (2015) nr 11, s. 4-8.
- Indelicato A., *Il Sinodo dei Vescovi. La collegialita sospesa 1965–1985*, tłum. b.d., Bologna 2008.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, Wrocław 1990.
- Kard. Müller o Drodze Synodalnej: trudno sobie wyobrazić wyjście, w: <https://www.ekai.pl/kard-muller-o-drodze-synodalnej-trudno-sobie-wyobrazicwyjscie> (dostęp 6.09.2023).
- Kottje R., *Wahlrecht für das Gottesvolk? Erwägungen zur Bischofs- und Pfarrewahl*, tłum. b.d., Düsseldorf 1969.
- Mętlewicz K., *Eucharystyczna eklezjologia Soboru Watykańskiego II w interpretacji Josepha Ratzingera*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 41 (2021) nr 1, s. 73-92;
- Mętlewicz K., *Eucharystyczny wymiar chrześcijańskiej egzystencji w teologii Josepha Ratzingera*, „NURT SVD” 147 (2020) nr 2, s. 302-317.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, tłum. b.d., Watykan 2018.
- Müller G.L., *Prawda. Raport o stanie Kościoła*, tłum. J. Jurczyński, Kraków 2021.
- Napiórkowski S., *Kolegialność*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, red. B. Migut, Lublin 2009, s. 322-323.
- Nic bez papieża – Sekretarz episkopatu Niemiec o Drodze Synodalnej, w: <https://kosciol.wiara.pl/doc/5924687.Nic-bez-papieza-Sekretarz-episkopatu-Niemiec-o-Drodze-Synodalnej> (dostęp 6.09.2023).
- Niemcy sprzeciwiają się Watykanowi – zamierzają powołać Radę Synodalną, w: <https://kresy.pl/wydarzenia/niemcy-sprzeciwiaja-sie-watykanowi-zamierzaja-powolac-rade-synodalna/> (dostęp 6.09.2023).
- Pałucki J., *Communio – twórczy charakter synodów w Kościele pierwszych wieków*, w: *Synod Pięćdziesiątnicą Kościoła*, red. A. Jarosiewicz, Wrocław 2009, s. 31-48.
- Papież – Kościół musi się nawrócić, aby wśluchać się w młodych, w: <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2018-09/podroz-apostolska-estonia-spotkanie-mlodzi.html> (dostęp 6.09.2023).
- Papież do młodych: Nie przyszliśmy na świat, aby “wegetować”, ale żeby zostawić ślad: <https://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/527559,papiez-franciszek-brzegi-sdm-kanapa-szczescie-slad-w-historii.html> (dostęp 6.09.2023).

- Cyprian, *De catholicae ecclesiae unitate*, in: *Patres apostolici*, vol. 1, ed. F.X. Funk, transl. b.d., Tübingen 1901, pp. 212-214.
- Der Synodale Weg, *Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche: Frauen in sakramentalen Ämtern – Perspektiven für das weltkirchliche Gespräch*, translated by n.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Frauen in Diensten und Ämtern in der Kirche: Verkündigung des Evangeliums durch Lai*innen in Wort und Sakrament*, trans. n.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft: Segensfeiern für Paare, die sich lieben*, translated by n.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Leben in gelingenden Beziehungen – Liebe leben in Sexualität und Partnerschaft: Umgang mit geschlechtlicher Vielfalt*, trans. b.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Priesterliche Existenz heute: Der Zölibat der Priester – Bestärkung und Öffnung*, translated by n.d., Frankfurt 2023.
- Der Synodale Weg, *Priesterliche Existenz heute: Enttabuisierung und Normalisierung – Voten zur Situation nicht-heterosexueller Priester*, translated by n.d., Frankfurt 2023.
- Responsum of the Congregation for the Doctrine of the Faith to a *dubium* regarding the blessing of the unions of persons of the same sex, Vatican 2021.
- Francis condemns the German Synodal Way, in: <https://www.ekai.pl/franciszek-potepia-niemiecka-droge-synodalna/> (accessed on 6.09.2023).
- Francis, *Speech during the commemorative ceremony of the 50th anniversary of the establishment of the Synod of Bishops*, “L’Osservatore Romano” Polish version 36 (2015) No. 11, pp. 4-8.
- Indelicato A., *Il Sinodo dei Vescovi. La collegialita sospesa 1965–1985*, translated by n.d., Bologna 2008.
- John Paul II, Apostolic Exhortation *Christifideles laici*, Wrocław 1990.
- Kard. Müller o Drodze Synodalnej: trudno sobie wyobrazić wyjście, in: <https://www.ekai.pl/kard-muller-o-drodze-synodalnej-trudno-sobie-wyobrazicwyjscie> (accessed on 6.09.2023).
- Kottje R., *Wahlrecht für das Gottesvolk? Erwägungen zur Bischofs- und Pfarrewahl*, translated by n.d., Düsseldorf 1969.
- Mętlewicz K., *Eucharystyczna eklezjologia Soboru Watykańskiego II w interpretacji Josepha Ratzingera*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 41 (2021) No. 1, pp. 73-92;
- Mętlewicz K., *Eucharystyczny wymiar chrześcijańskiej egzystencji w teologii Josepha Ratzingera*, „NURT SVD” 147 (2020) No. 2, pp. 302-317.
- International Theological Commission, *Synodality in the Life and Mission of the Church*, trans. n.d., Vatican 2018.

- Papież do Niemców: droga synodalna, ale z Kościołem powszechnym*, w: <https://www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2019-06/papiez-list-do-niemcow-droga-synodalna-ewangelizacja.html> (dostęp 6.09.2023).
- Proniewski A., *Czym jest synodalność? Rozwój świadomości synodalności na przestrzeni historii Kościoła*, „Symposium” 42 (2022) nr 1, s. 11-32.
- Proniewski A., *Synodalność Kościoła – czy na dzisiejsze czasy?*, „Społeczeństwo” 32 (2022) nr 1, s. 40-53.
- Proniewski A., *Teologia laikatu i synodalność jako droga realizacji powszechnego powołania do świętości*, „Teologia w Polsce” 16 (2022) nr 2, s. 137-156.
- Rahner H., *Kirche und Staat im frühen Christertum*, tłum. b.d., München 1961.
- Rahner K., *Freiheit und Manipulation in Gesellschaft und Kirche*, München 1970.
- Ratzinger J., *Bez urzędu wolni dla świata*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, t. 12: *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, s.186-192.
- Ratzinger J., *Demokratyzacja Kościoła – trzydzieści lat później*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, t. 12: *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, s. 175-185.
- Ratzinger J., *Demokratyzacja Kościoła?*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, t. 12: *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, s. 149-174.
- Ratzinger J., *Kościół-opracowanie systematyczne*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, t. 8/1: *Kościół – znak wśród narodów*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Lublin 2013, s. 187-200.
- Ratzinger J., *Pastoralne implikacje doktryny o kolegialności biskupów*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, t. 12: *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, s. 218-243.
- Ratzinger J., *Powrót do porządku pierwotnego Kościoła (Październik 1963)*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, t. 7/1: *O nauczaniu II Soboru Watykańskiego*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Lublin 2016, s. 301-303.
- Ratzinger J., *Pytania dotyczące struktury i zadań synodu biskupów*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, t. 8/1: *Kościół – znak wśród narodów*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, tłum. W. Szymona, Lublin 2013, s. 511-526.
- Ratzinger J., *Raport o stanie wiary*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, t. 13/1: *W rozmowie z czasem*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2017, s. 37-188.
- Ratzinger J., *Światłość świata*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, t. 13/2: *W rozmowie z czasem*, red. G.L. Müller, pol. red. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2017, s. 765-894.

- Müller G.L., *Truth. Report on the State of the Church*, translated into Polish by J. Jurczyński, Kraków 2021.
- Napiórkowski S., *Kolegialność*, in: *Encyklopedia Katolicka*, vol. 9, ed. B. Migut, Lublin 2009, pp. 322-323.
- Nothing without the Pope – Secretary of the German Episcopate on the Synodal Way*, in: <https://kosciol.wiara.pl/doc/5924687.Nothing-without-the-papal-Secretary-Episcopate-Germany-Synodal-Road> (accessed on 6.09.2023).
- Germany is opposed to the Vatican – they intend to establish a Synodal Council*, in: <https://kresy.en/events/Germany-against-the-Vatican-intends-to-be-radio-synodal-on/>(accessed on 6.09.2023).
- Pałucki J., *Communio – twórczy charakter synodów w Kościele první wieków*, in: *Synod Piątdziesiątnicą Kościoła*, ed. A. Jarosiewicz, Wrocław 2009, pp. 31-48.
- The Pope – the Church must convert in order to listen to the young*, in: <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2018-09/podroz-apostolska-estonia-spotkanie-mlodzi.html> (accessed on 6.09.2023).
- Pope to the young: We we do not come into the world to “vegetate”, but to leave a trace*: <https://wiadomosci.Dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/527559,papiez-franciszek-brzegi-sdm-kanapa-szczescie-slad-w-historii.html>(accessed on 6.09.2023).
- Pope to Germans: Synodal Way, but with the universal Church*, in: <https://www.vaticannews.va/pl/kosciol/news/2019-06/papiez-list-do-niemcow-droga-synodalna-ewangelizacja.html> (accessed on 6.09.2023).
- Proniewski A., *Czym jest synodalność? Rozwój świadomości synodalności na przestrzeni historii Kościoła*, „Symposium” 42 (2022) No. 1, pp. 11-32.
- Proniewski A., *Synodalność Kościoła – czy na dzisiejsze czasy?*, „Społeczeństwo” 32 (2022) No. 1, pp. 40-53.
- Proniewski A., *Teologia laikatu i synodalność jako droga realizacji powszechnego powołania do świętości*, „Teologia w Polsce” 16 (2022) No. 2, pp. 137-156.
- Rahner H., *Kirche und Staat im frühen Christertum*, translated by n.d., München 1961.
- Rahner K., *Freiheit und Manipulation in Gesellschaft und Kirche*, München 1970.
- Ratzinger J., *Bez urzędu wolni dla świata*, w: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, Vol. 12: *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, translated into Polish by M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, pp. 186-192.
- Ratzinger J., *Demokratyzacja Kościoła – trzydzieści lat później*, in: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, Vol. 12: *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, translated into Polish by M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, pp. 175-185.
- Ratzinger J., *Demokratyzacja Kościoła?*, in: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, Vol. 12: *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź,

Rośnie spór niemieckich biskupów o przebieg drogi synodalnej, w: <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2020-05/spor-niemieckich-biskupow-o-przebieg-drogi-synodalnej.html> (dostęp 6.09.2023).

Rozkrut T., *Synody biskupów papieża Benedykta XVI*, „Prawo Kanoniczne” 56 (2013) nr 3, s. 83-102.

Rozkrut T., *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010.

Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 104-163.

Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 48-78.

Vademecum Synodu o synodalności, tłum. Biuro ds. komunikacji zagranicznej KEP, Watykan 2021.

Watykańskie zastrzeżenia do niemieckiej drogi synodalnej, w: <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2019-09/watykanskie-zastrzezenia-droga-synodalna-niemcy-ouellet-kas-per.html> (dostęp 6.09.2023).

- M. Górecka, translated translated into Polish by M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, pp. 149-174.
- Ratzinger J., *Kościół-opracowanie systematyczne*, in: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, vol. 8/1: *Kościół – znak wśród narodów*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, translated translated into Polish by W. Szymona, Lublin 2013, pp. 187-200.
- Ratzinger J., *Pastoralne implikacje doktryny o kolekialności biskupów*, in: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, Vol. 12: *Głosiciele Słowa i słudzy Waszej radości*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, translated translated into Polish by M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin 2012, pp. 218-243.
- Ratzinger J., *Powrót do porządku pierwotnego Kościoła (October 1963)*, in: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, vol. 7/1: *O nauaniu II Soboru Watykańskiego*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, translated translated into Polish by W. Szymona, Lublin 2016, pp. 301-303.
- Ratzinger J., *Pytania dotyczące struktury i zadań synodu biskupów*, in: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, vol. 8/1: *Kościół – znak wśród narodów*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, translated translated into Polish by W. Szymona, Lublin 2013, pp. 511-526.
- Ratzinger J., *Raport o stanie wiary*, in: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, vol. 13/1: *W rozmowie z czasem*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2017, pp. 37-188.
- Ratzinger J., *Światłość świata*, in: *Joseph Ratzinger. Opera Omnia*, vol. 13/2: *W rozmowie z czasem*, ed. G.L. Müller, pol. ed. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2017, pp. 765-894.
- Rośnie spór niemieckich biskupów o przebieg drogi synodalnej*, in: <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2020-05/spor-niemieckich-biskupow-o-przebieg-drogi-synodalnej.html> (accessed on 6.09.2023).
- Rozkrut T., *Synody biskupów papieża Benedykta XVI*, „Prawo Kanoniczne” 56 (2013) No. 3, pp. 83-102.
- Rozkrut T., *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010.
- Second Vatican Council, Dogmatic Constitution on the Church *Lumen gentium*, in: Second Vatican Council, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, pp. 104 -163.
- Vatican II, Constitution on the Sacred Liturgy *Sacrosanctum concilium*, in: Vatican II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, pp. 48-78.
- Synod Vademecum on Synodality*, translated into Polish by Office for Foreign Communication of the Polish Bishops' Conference, Vatican 2021.
- Watykańskie zastrzeżenia do niemieckiej drogi synodalnej*, in: <https://www.vaticannews.va/pl/watykan/news/2019-09/watykanskie-zastrzezenia-droga-synodalna-niemcy-ouellet-kas-per.html> (accessed on 6.09.2023).